

DISSERTATIONVM
IVRIS ECCLESIASTICI
DE
INDOLE CAVSARVM
ECCLESIASTICARVM
PRIMA
DE FVNDAMENTIS
EARVNDDEM

QVAM
MAGNIFICO ICTORVM ORDINE
PERMITTENTE
PRO LOCO IN EO RITE OBTINENDO
AD D. XXIV. FEBR. A. CIO IDCCXXXV.
IN AVDITORIO PETRINO
HORIS ANTE ET POMERIDIANIS
PVBLICO EXAMINI
SVBMITTET

GOTTFRIDVS LEONARDVS
BAVDIS D.

POTENTISSIMO REGI POLONIARVM ET ELECT. SAXON.
A CONS. APPELLAT. CONSISTORII LIPS. ASS.
ET CODICIS P. P.

RESPONSVRO A MERIDIE
GOTTFRIDO LEONARDO BAVDIS A. M.
LIPS.

LIPSIÆ
LITERIS BREITKOPFIANIS.

gf

a. V. 49.

Coll. diss. A
5, 49

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

CONSPECTVS.

§. I. **C**ontentionum de Jurisdictione Ecclesiastica classes indicatae et earum historia strictim exposita. Transitus ad **C A V S A S** **E C C L E S I A S T I C A S**. Definitio generalis. §. II. argumentum tractandorum. Earum indolem generatim cognosci ex constitutione Ciuitatis, Ecclesiae, et originibus Jurisdictionis Ecclesiasticae. §. III. Structura ciuitatis, unde §. IV. consecraria ad praesentem rem facientia derivantur. §. V. Quid sit Ecclesia? §. VI. Eam incipere ab interna et inuisibili, cuius natura exponitur. §. VII. Quomodo ab illa procedat externa et visibilis. Accedente consociatione constitui particularem, quae vel priuata vel publica. Particularis tria genera indicantur. Particularis priuata primi generis intuitu loci, personarum, materiae, potestatis, modi et finis examinatur. §. VIII. Locum per usum sacrorum non subtrahi imperio; §. IX. nec personas in societatem sacrorum causa coeuntes. §. X. Diuisio in docentes et auditores. Muneri docentis nihil Imperii vel Jurisdictionis ciuilibis inesse. §. XI. Materiam cultu externo, disciplina et bonorum communium administratione absolui. §. XII. Potestatem aut constitutionem coetus, aut agendi modum respicere, illam cerni in coalitione et distributione muniturum. Coalitionem fieri pacto: de ea locus **TERTVLLIANI**. §. XIII. Constitutio Pastorum quo sensu dicatur iuris diuini? §. XIV. Modus agendi circa verbum et sacramenta. Synodi trium primorum seculorum compromissariae. §. XV. Modus agendi circa ritus. Liturgiae pro diversitate Ecclesiarum variae. §. XVI. Locus **TERTVLLIANI** expensus. Confoederata disciplina. §. XVII. An ex hac fuerit excommunicatio maior, cuius natura inuestigatur. §. XVIII.

§. XVIII. Ecclesiam libere acquirere et bona sua administrare §. XIX. Finis illius duplex. §. XX. Eam nulla Iurisdictione pollere. §. XXI. Particulares priuatae inter se origine aequales. Commentum de diuisione Prouinciarum a Christo et Apostolis factae reiectum. Subordinatio ante Constantinum M. tantum voluntaria. §. XXII. Vtilitas considerationis priuatae particularis demonstrata. §. XXIII. De particulari publica. §. XXIV. Ex compositione particularium primi generis, particulae secundi et tertii generis nasci. Singulas sub Imperio, in cuius ditione sunt, manere. §. XXV. Vniuersalis Ecclesiae constitutio, ex cuius natura ostenditur, eam regimine uniuersali externo destitui. De conciliorum oecumenicorum indole et auctoritate digressio. §. XXVI. Originem Iurisdictionis Ecclesiasticae nec a Christo nec ab Apostolis esse. §. XXVII. Cognitionem Episcoporum ante Constantinum M. tantum compromissoriam fuisse. STRAVCHIVS notatus. §. XXVIII. A Constantino M. coepisse quidem forensam, sed tantum compromissoriam. §. XXIX. Nouum genus Iurisdictionis personarum et causarum ecclesiasticarum occasione subordinationum Ecclesiasticarum enatum. §. XXX. Historia illius usque ad tempora Iustiniani deducta. §. XXXI. Illius progressus in occidente ex SARPPIO memorati. Laicorum causae quibus coloribus ad Ecclesiasticum forum tractae. §. XXXII. Potissimis capitibus dictorum reuolutis, inde ad Imperantem solitario iure Imperium et Iurisdictionem in societatem Ecclesiasticam pertinere, et §. XXXIII. ad constitutionem ipsam causarum Ecclesiasticarum progressionem facta, illas ex relatione Ecclesiae ad Imperium ratione constitutionis et directionis suae cognosci, ostenditur, et definitio plenior earum, subiungitur. §. XXXIV. et XXXV. Indiculus causarum ex ista relatione emergentium texitur. §. XXXVI. Regulae binae a SCHILTERO traditae examinantur. §. XXXVII. Quae spiritualitatis et peccati ratio in dignoscendis causis ecclesiasticis habenda? §. XXXVIII. Causae miserabilium personarum, testamentorum, et iuramentorum a censu ecclesiasticarum exclusae. §. XXXIX. De actionibus personalibus in personam et familiam Clericorum, itemque de cognitione Matrimoniorum et Divortiorum. Obiectio a patrimoniali iurisdictione diluta. §. XL. Disquisitionem de indole ecclesiasticarum causarum, restitutis etiam sacris, utilem et necessariam. §. XLI. De separatione et tractatione earundem. De Iurisdictione Consistoriorum. §. XLII. De concessione iudicii ecclesiastici subditis facta. §. XLIII. De praescriptione. §. XLIV. De legibus & conventionibus circa Causas ecclesiasticas quaedam monita.

DISSERTATIONVM
IVRIS ECCLESIASTICI
DE
INDOLE CAVSARVM
ECCLESIASTICARVM
PRIMA
DE FVNDAMENTIS EARVNDEM.

§. I.

DE IVRISDICTIONE ECCLESIASTICA¹, vnde fori illius CAVSARVM pendet aestimatio, non heri demum aut nudius tertius coeptum est controuerti: vetus est malum, quod iam olim Ecclesiam turbauit et lacerauit, ciuilisque status
A funda-

1) *Iurisdictio Ecclesiastica* ex hypothese vel stricte vel late accipitur. *Illa* consistit in potestate subordinata et dependente de negotiis, personis et rebus Ecclesiasticis, ad normam diuini humanique

2 DE FVNDAMENTIS CAVSARVM

fundamenta concussit ac tantum non euertit. Etenim bifariam fere grassatum esse constat: aut inter ipsos ordini sacro adscriptos, aut inter hos & gubernationem ciuilem. Ad prioris classis disceptationes pertinent, et quae ipsam Imperii sacrorum summam, et quae Iurisdictionis Episcopalis, per interualla temporum imminutae, circumscriptionem spectant. Acriter hic certatum de Ecclesiae natura et potestate, de forma regiminis, de auctoritate Conciliorum generalium, de origine et iure Episcopatus, de Primatu vniuersali, de appellationibus Ecclesiasticis, de causis referuatis, et quae alia sunt huius generis: quae enim inter particularium dioecesium rectores et Ecclesias Cathedralis, Conuentuales, Monasteria, Ordines religiosos, de exemptione² ortae contentiones, aut hodiernum ori-
ri possunt, caput rei directe amplius non tangunt. Sane

Occi-

nique iuris, cognoscendi, iudicandi et statuendi. Conf. c. 4. de immun. Eccles. in VIto. Haec vero est potestas summa independens rem ecclesiasticam omnem ordinandi, emendandi, dirigendique: atque adeo arbitrium legum ferendarum et vniuersum imperium sacrorum complectitur. Posterior acceptio familiaris est mediae aetatis scriptoribus. Opponitur ei ab iisdem *iurisdictionis imperialis et regia*, quod elogium collectionibus suis SCHAR-
DIO et GOLDASTO praefigere placuit.

- 2) Vestigia huiuscemodi litium in c. 8. et 18. de Priuileg. et in CONC. TRID. Sess. XXIV. c. 11. iure communi Ordinariorum intentionem esse fundatam, agnoscit c. 7. de priuilegiis in VIto. quod consentaneum antiquae disciplinae. Vid. Nou. CXXIII. c. 21. Prolixe ZIEGLERVS de Episcopis L. IV. c. 24. 25. Exemptiones igitur in odiosis et coarctandis ESPEN. iur. Eccles. Vniu. P. III. Tit. XII. c. 5. toto. Hinc autem et olim et hodiernum de interpretatione frequens controuersia. Ad historiam Exemptionum
sym-

Occidentis Episcopi, variis³ artibus expugnati, mature satis sub vnius dominatum concesserunt. Quae in Constantiensi et Basileensi Conciliis immoderatae Romanae sedis potentiae frena credebantur iniecta esse, curiae illius solertia facile excussit⁴. Igniculi etiam in Tridentina Synodo, sufflantibus Hispanis, quis

symbolas suas contulerunt SARPVS H. C. T. L. II. p. 195. Edit. Gorinchemensis 1658. ALTESERRA *Asceticor.* L. II. c. 5. ESPENIVS *l. all. c. 1. 2. 3. 4.*

- 3) Recenset illas BLONDELLVS in insigni opere *de la primauté en l'Eglise* p. 794. Conf. SALMASIVM *de Primatu Papae c. XI. et XIX.* Hostimentum quoddam amissi iuris est, quod in Tridentina Synodo ad certa negotia perficienda *delegati Sedis Apostolicae* sint constituti. SESS. *V. c. 1. et 2. XXII. c. 5. 6. 8. XXV. c. 9.*
- 4) Doctrinam *de auctoritate Concilii generalis supra Papam*, in vtraque Synodo *Constantiensi et Basileensi* stabilitam, reuocauit Mantuana A. C. MDCCCCLIX. a Pio II. coacta, et Lateranensis sub Iulio II. & Leone X, Pisanae, quae idem dogma *Sess. III.* apud RICHERIVM *Hist. Conc. Gen. L. IV. P. I. p. 431.* asseruit, opposita. Ea etiam, quae a *Constantiensi Sess. XVII.* contra *provisiones Curiae Romanae*, et in *Basileensi Sess. XII. de electionibus liberis Episcoporum et Praelatorum, ecclesiis, collegiis, conuentibus restituendis; de confirmatione Episcoporum a Metropolitibus, et minorum Praelatorum ab Episcopis impetranda; itemque Sess. XXI. de tollendis annatarum exactio-*nibus sancita, quam parum sint obseruata, indicium faciunt GRAVAMINA A. 1442. a Statibus exhibita, apud GOLDASTVM *Politic. Imper. p. 1038.* et subsequuta CONCORDATA NATIONIS GERMANICAE, in quibus plurimum eius iuris est remissum. Pactus ea *Frider. III. cum Nicolao V. a. 1448.* temporum iniquitate et pacis studio victus, auctore, vt videtur, *Aenea Syluio*, qui *nomine Imperatoris*, quod ipse de se *Epist. CCCLXXXIII. a. 1457.* ad *Martinum Meyerum*, Cancellarium Moguntinum, exarata prodit, *compositioni illi interfuit.* Quin nec Concordatis parcitum fuisse, fidem faciunt, quae responso-

4 DE FUNDAMENTIS CAUSARUM

quis putet? Praefulibus, emicantes, prius, quam flammam conciperent, suffocati^s: vt, quae nunc Libertatum alicubi nomine veniunt, tabulae faltem quaedam censendae sint e magno naufragio relictae. In eam etiam, quae non principum modo Ecclesiarum antistites, sed ipsum adeo Orientem et Occidentem, quon-
dam

riam illam praecesserunt, *Meyeri ad Syluium* literae, prid. Kal. Sept. eiusdem anni datae, in quibus tamen Concordata dissimulat, quod tum nondum omnibus Imperii Principibus, nec ipsi Moguntino, in omnibus probarentur. Conf. SCHIL-
TERVM *in notis ad Concordata* §. XI. et de L. E. G. VIII. c. 2. §. II. sequ. Literas MEYERI exhibet GOLDASTVS *Polit. Imp. p. 1039*. De annatis questi adhuc in Comitibus Norimbergensibus 1522. Proceres Imperii GRAV. XXVII. PRAGMATICAE etiam SANCTIONI, auspiciis Caroli VII. ex Basileensis Concilii decretis, quod, instituta collatione, docet RICHERIVS L. III. c. 7. §. 3. compilatae et promulgatae, quam *Palladium Franciae* dixit DVARENVS *de sacris Ecclesiae ministeriis* L. V. c. 11. multum derogarunt Concordata inter *Franciscum I.* et *Leonem X.* A. 1515. inita: etsi aliter visum fuerit PETRO de MARCA de C. S. et I. L. VI. c. 9. §. II. Quidquid eius rei sit, id certe apparet, Basileensis Synodi decretorum a Romana Curia nullam aut saltem exiguam rationem habitam fuisse.

- 5) Hispanos quidem iam sub *Paulo III.*, quod ex SARPIO discimus L. II. *Hist. Conc. Trid. p. 194.* et deinde sub *Pio IV.* vehementer voluisse, vt, *residentiam Episcoporum diuini esse instituti*, declararetur, sed subodoratos consilii, quo robustius et excelsius quid moliebantur, arcanam rationem Legatos, ac Italicorum Episcoporum numero et ordinum religiosorum suffragiis suffultos illud irritum fecisse, perspicue patet ex egregia GENTIANI HERVETI in ipsa Synodo et illo ipso tempore a. 1563. cum maxime ferueret disputatio, ad SALMERONEM scripta epistola, quam integram dedit RICHERII candor L. IV. P. II. p. 207. Iungenda est altera illa CLAVDII SANCTII ad ESPENSAEVM apud eundem p. 190.

dam inter se commisit, de Primatu potestatis ⁶, capitalis quaestio, ad incitas cum Imperio Orientis Ecclesia redacta, solae fere, quae a Romano ritu secessionem fecerunt, ecclesiae successerunt. Alterum deinde, idque grauissimum, de Iurisdictione Ecclesiastica controuersiae genus inter ipsum IMPERIUM, vt loquuntur, et SACERDOTIUM exarsit, posteaquam, qui ecclesiae nomen usurparent, potestate, quam iusto ampliore effecerat religiosissimorum Principum liberalitas et indulgentia, non contenti, Regnum ipsum et capita Regum arbitrio suo submittere molirentur. Erupit illud inde ab HENRICI IV. Augusti aeuo non solum in ferocissima bella, secutis etiam seculis subinde renata, sed et ab ea aetate scriptis ⁷ vtrunque publicatis coepit agitari: quibus tamen, si verum fatendum, Imperii rationibus ab illis parum est consultum, qui pro eo calamos strinxere; quod pene omnes sacris ordinibus initiati, et hierarchicis persuasionibus innutriti, plura aduersis partibus largirentur minime largien-

A 3

da,

- 6) *Primum enim honoris Romano Episcopo satis afferuit canonum et legum auctoritas, CONC. CONSTANTINOP. Can. III. CHALCED. Can. XXVIII. ad quae respicit. Nou. CXXXI. c. 2. Conf. l. 45. Cod. Theodos. de Eccles. et ibi GOTHOFR. quem et recentiores Graeci lubenter admittunt. Vid. NILVUM de Primatu Papae L. II. p. 30. et BARLAAMVM in similibus argumenti libello, c. VI. Edit. Salmasianae.*
- 7) *Eos, qui Imperii causam egerunt, exhibent SCHARDIUS in Syntagmate Tractatum de Imperiali Iurisdictione, et GOLDASTVS in Apologia pro Henrico IV. et in Monarchia S. R. I. Qui pro sacerdotio scripserunt, collecti extant in vastissimo opere IOANNIS THOMAE ROCCABERTI, quod Bibliothecam maximam Pontificiam inscripsit.*

6 DE FVNDAMENTIS CAVSARVM

da^s, atque ita ipsi tela oppugnantibus subministrarent, quibus optima causa in periculum adduceretur. Melior et felicior Reformatorum nostrorum opera enituit: quam, superiori in primis seculo, eruditissimorum hominum de conditione et disciplina primorum Christianorum, de republica ecclesiastica, de auctoritate Conciliorum et usu^o Patrum, de Patriarchis, Primatibus, Episcopis, Presbyteris, de Primatu in Ecclesia, de sub-

8) Nam et summas duas potestates in eadem ciuitate admittunt, et Imperantes in spiritualibus Pontifici subiiciunt, et vbi limites vtriusque potestatis ponunt, eos ita constituunt, vt causas etiam mere Ciuiles ecclesiastici iudicis cognitioni permittant, si spiritualitatis, vt vocant, aut peccati quaestio concurrat; quae res tandem ingentium turbationum Ciuilis iurisdictionis causa extitit, de quibus grauer questus Principes Imperii GRAV. LXIII. LXIV. LXIX. LXX. et LXXI. apud SCHILTERVM, qui integra inseruit, L. VII. C. 2. p. 859. seqq. de L. E. G. Ex eodem fonte profluxerunt causae promiscuae iurisdictionis, seu *mixti fori*, in quibus praueuentioni locum esse aiunt, quam et ipsam deinde neglexerunt Ecclesiastici iudices, teste eodem GRAV. LXX. Aliam viam ingressi MARSILIVS PATAVINVS in *defensore pacis*, et GREGORIUS ab HEIMBURG in *admonitione de iniustis usurpationibus Paparum*, quorum ille Ludouici Bauari, hic suam et Sigismundi Austriaci causam accurate et supra aetatis suae genium docte egit. Scio de MARSILIO aliter sensisse ILL. THOMASIVM in *historia contentionis inter Imperium et Sacerdotium*: sed vel sola libri lemmata c. IX. §. 96. seqq. recensita vngues ostendunt, ex quibus leonem agnoscas. Conf. SCHILTERVM de L. E. G. L. VI. c. 2. §. 7. Vtriusque scripta extant apud GOLDASTVM in *Monarchia T. I. et III.*

9) Mirari quis posset tractationem de usu Patrum, de quo doctissima extat IOANNIS DALLAEI Commentatio, hic inter subsidia referri. Verum, quam necessarium sit, studia eorum nosse, vel in materia de Episcoporum et Presbyterorum in Ecclesia regimine auctoritate, quae cum nostro argumento magnam
habet

suburbicariis Ecclesiis, de libertatibus Ecclesiae Gallicanae et Germanicae, de causis maioribus, de iure regaliae, aliisque veteris et mediae aetatis rem sacram spectantibus materiis, magno doctrinae apparatu instructae exceperunt lucubrationes: unde praeclaram lucem Iurisdictioni Ecclesiasticae causisque Ecclesiasticis affulsi, studiis sacri Codicis, Conciliorum, Patrum, Linguarum, omnis denique antiquitatis et historicae cognitionis tum ad fastigium prouectis, nemo paulo cordatior inficias ibit. Nostra etiam Patrumque nostrorum memoria extiterunt viri quidam egregii ¹⁰, qui literis illis probe exculti, id sibi negotii datum esse recte existimarunt, ut in auxilium vocatis politices melioris subsidiis, ac originibus et natura Ciuilis Imperii et Ecclesiae diligenter inspectis, in interiores utriusque recessus penetrarent, iisque cum cura perlustratis et inter se collatis, et civilem statum ab iniquis vsurpationibus tutum redderent, et Ecclesiam pristinae suae restituerent simplicitati. Mihi certe, dum CAVSARVM ECCLESIASTICARVM ¹¹, indolem explicare & censum inuestigare in animum induxi, eadem

habet affinitatem, videre licet: in qua certe illorum alii impensius fauent Episcopatus, alii eundem ad Presbyterii conditionem deprimunt. Vide BVDDEVM *Exercit. de Origine et potest. Episcoporum §. VIII sequ.*

- 10) GROTIUS, ZIEGLERVS, SECKENDORFIUS, PVFENDORFIUS, STRYKIVS SEN. THOMASIVS, BVDDEVS, BOEHMERVS, alii.
- 11) Causarum ecclesiasticarum appellatio occurrit in *l. 23. C. Th. de Episc. et Cler. l. 3. eod. de Episc. iudic. l. 33. §. 3. 4. C. de Episc. et Cler. AVTH. Causa eodem. c. 4. de immun. Eccl. in Vlt.*

8 DE FVNDAMENTIS CAVSARVM

dem via incedendum esse intelligo. Verum id ante omnia monendum, **CAVSAS ECCLESIASTICAS** hic in amplissimo significato venire. Sunt enim *omnia negocia, quae ad status Ecclesiae externi ordinationem et directionem spectant.* Hae duae operationes mensuram earum constituunt, vt quae illis non continentur, nec pro talibus habendae: quanquam studium dilatandae iurisdictionis plures diuersae naturae admiscuerit, hodieque fieri queat, vt summa potestas, penes quam causarum diuidendarum et seorsim tractandarum liberrimum arbitrium est, quasdam Iudicio Ecclesiastico transcribat, quae sine huiusmodi speciali concessione ab eo non possent occupari. Argumentum non omnino novum, aut intentatum, varie tamen habitum, ac in primis dignum, quod iusto ordine proponatur, quodque quam maturime illorum mentibus infigatur, quibus vel publica vel ecclesiastica res in partibus suis olim debet concedi. Constitutum autem mihi est, rem totam, cum vna, ob materiae vberitatem, id commode fieri nequeat, tribus Dissertationibus absolueret: quarum *prima* in fundamenta et genuinam causarum ecclesiasticarum indolem inquireret: *secunda* eas ex mente Canonici iuris et eius interpretum sistet ac examinabit: *tertia* denique earum conditionem in foris Protestantium explorabit et tuebitur.

§. II.

Igitur dari causas, quae ex re, quam spectant, nomen ecclesiasticarum tueri possint, non minus asseri convenit, ac fiscales, feudales et similes admittimus.

Quemad-

Quemadmodum nec id diffimulandum, eas non promiscue omnes eadem ratione se habere, sed nonnullas eius generis esse, vt, quoad intrinsecam naturam, nulli arbitrio humano subsint: quasdam etiam ita esse comparatas, vt in eas ipsi illi *coetui, qui in ciuitate salutis doctrinam a Christo et Apostolis traditam profitetur*, quem *Ecclesiam* vocamus, ius suum merito relinquatur. Sed id quaeri solet, quae illarum vera sit constitutio et indoles? qui tractandi, definiendi exequendique modus in iisdem obtineat? sitne hic Ecclesiae, aut saltem iis, quibus in ea docendi munus impositum, Iurisdictio, siue potestas de iis cognoscendi statuendique cum vi coactrice coniuncta, lege diuina concessa? aut si appareat, eam non diuino vel necessario instituto niti, sed humani et arbitrarii iuris esse, ac nobilissimam hanc τὴν κνϋλιν portionem, beneficio summi Imperii, Ecclesiae, aut certis eius membris, lege quondam delegatam, quousque Iurisdictio illa ex delegationis formula, aut ex voluntatis delegantium coniectura, producat? quid deinde, numero causarum per ambitionem et auaritiam in immensum aucto, ac Iurisditione Ecclesiastica indominatum, ipsi publicae rei verendum, versa, et olim in eam licuerit, et hodiernum liceat summis Magistratibus? quorum definitionem generalem non aliunde rectius, quam a structura civilis Imperii, a quo principium est omnis Iurisditionis, itemque a natura Ecclesiae et a Iurisditionis Ecclesiasticae origine ac incrementis, peti posse, res ipsa satis loquitur.

B

§. III.

§. III.

Ad ciuilis Imperii structuram quod attinet, eam quidem eiusmodi initio ciuitatum fuisse, magna cum euidencia asseritur¹, quod homines a ciuili nexu natura liberi et aequa sorte nati, incommodorum uitae per segregeas familias actae pertaesi, firmandae securitatis causa, primo inter se constituendae societatis perpetuae pacto iungerentur, dein de forma regiminis instituto congrua cogitarent, atque ubi de ea conuenisset, cum illis etiam, quos praefici Vniuersitati placuisset, paciscerentur, hisque ius omne, quo singuli in se suaque² et in alios quosuis

1) P V F E N D O R F I V S *de I. N. et G. L. VII. c. 2.* inprimis vero L O C K I V S *du Gouvernement Ciuil. c. I. et VII.* Conf. etiam H E R T I V M *de modo constituendi ciuitates Sect. I. §. 3. Vol. I. T. I.*

2) Obiter obseruo, ex translatione illius, quod quis in alios ius habet, quo cum efficacium mediorum adhibendorum vis cohaeret, in summam Potestatem facta, in hac oriri ius poenas sumendi, non a ciuibus tantum, sed et ab iis, qui extra Ciuitatem sunt, quod prudenter monitum a L O C K I O *C. I. §. 6.* Porro cum illa tuitio et recuperatio et auersio futuri periculi, in statu naturali, pro circumstantiarum qualitate, cum internecone etiam alterius potuerit esse coniuncta, consequens est, capitis quoque poenam in Ciuitate infligi posse. Ex quo patet, difficultatem, qua premitur Philosophia P V F E N D O R F I I *L. VIII. c. 3. §. 1.* facile euitari posse, si potestatem illam non in subiectione cuiusuis suimet propria, qua nihil transfertur iuris, quod quis in se non habet, sed in transcriptione iuris in alios competente, quaeramus. Nec enim soli coniunctioni corporis moralis tribui fas est, quod ante coniunctionem illam in iis non fuit, ex quibus corpus illud morale compositum est.

uis ad sui suorumque tuitionem et iniuste detentorum recuperationem, ac pro futuro periculo arcendo, ex ipsa aequalitatis lege, gauderent, eatenus deferrent, quatenus id ad Ciuitatis tranquillitatem in tuto collocandam, et ad augendam communis rei felicitatem, vim aliquam habere posset. Ortum hinc traxit imperium in personas et res ciuium, actiones eorum externas, quae in potestate eorum essent, et vsum bonorum quorumcunque, ad finem ciuitatis moderandi; leges condendi, ius dicendi exequendique, Magistratus ordinandi, poenas fontibus irrogandi vel remittendi potestas; arbitrium etiam, pro necessitate et vtilitate Vniuersitatis, collegia et societates instituendi, tolerandi, reprobandiue: quae fere sunt operationes summi Imperii, praesenti tractationi accommodae. Porro lex illa ab omni tempore viguit omnium ciuitatum, vt qui in quauis earum orirentur et vitam agerent, aut aliunde ad eam accederent, homines, eiusdem esse populi existimarentur³, iisdemque viuerent conditionibus, quibus ipsa Vniuersitas vteretur: quod in illis subiectionis eorum, a quibus nascerentur, et in quorum potestate essent, ratio, in his autem consensus taciti praesumptio, qua se ciuitatis, in qua morantur, aut sedem fortunarum suarum figere satagunt, legibus subdidisse censentur,

B 2

fa-

3) Quo illud ALFENI in l. 76. π. de Iudiciis referendum: et legionem eandem haberi, ex qua multi decessissent, quorum in locum alii subiecti essent, et POPVLVM eundem hoc tempore putari, qui abhinc centum annis fuisset, cum ex illis nemo nunc viueret.

facile euincunt : vt proinde ne allectione quidem aut stipulatione, multo minus iurisiurandi religione, opus sit; quanquam isthaec omnia, cautionis instar, vtiliter queant adhiberi ⁴.

§. IV.

Ex dictis prius, quam ad alia progredior, **C O N S E C T A R I A** quaedam elicienda sunt, sed solum eius generis, quae penitiori Iurisdictionis Ecclesiasticae et causarum Ecclesiasticarum contemplationi possunt inferuire. Sint igitur haec: 1) *ab iis, qui in vnum corpus Politicum coalescunt, vnā tantum summam potestatem in personas et res omnium constitui, ideoque fieri non posse, vt, regimine ei semel delato, aliam potestatem in partem earundem personarum et rerum aequae summam efficiant.* Nihil clarius, cum priori illa potestate stabilita, nihil amplius iuris ipsis superfit, quod in alteram istam queant transferre. Nam ne quis argutetur, ex doctrina superioris §. et actus tantum externos, et ex his eos solum, qui directione indigent ad finem Ciuitatis adsequendum, et in potestate sunt transferentium, subiici: in promptu enim est responsio, eos, qui non recipiunt Imperium ciuile, nec recipere posse Iurisdictionem, quae tota ab illo est et dependet. Posito igitur summo Imperio, destruitur quoduis aequae summum ac independens; quod summum non esset, nisi caetera sub se haberet omnia ¹. 2) *Soli summo Imperio originarie inesse, imperare, cognoscere, decernere, iubere,*
co-

4) Vide SCHILT. de L. E. G. L. II. c. XI. §. 12.

1) Conf. ZIEGLERVS de I. M. L. I. c. XIII. §. 23.

cogere. Inesse haec Imperio summo, nemo ambiget, cum hae ipsius, intuitu Ciuium, partes sint, vt loquuntur, constitutivae². Sed et soli originarie inesse, facit abdicatio et subiectio ab omnibus facta, de qua §. praecedenti fuit actum. 3) *Soli igitur summo Imperio originarie competere potestatem leges ferendi de personis et rebus sibi subiectis: eidem etiam* 4) *soli originarie ius competere Iurisdictionem exercendi in personas et res ciuium subiectas.* 5) *Iurisdictionem illam, siue potestatem iubendi, cognoscendi, decernendi et cogendi, communicari quidem cum ciuibus posse: id quod multitudo negotiorum et ipsa ciuium vtilitas postulat, et vsus approbat omnium Populorum:* 6) *eam tamen non aliter ad Ciues transire posse, quam consensu summi Imperantis expresso tacitoe.* Neque enim quod Imperio originarie inhaeret eique proprium est, intuito potest subtrahi, tantum abest, vt eiusmodi quid eis liceat, qui se suaque eidem submiserunt. 7) *Imperio etiam summo competere, Iurisdictionem illam quoad personas, res et negotia circumscribere, siue causarum ad eam pertinentium ambitum definire.* Naturale siquidem est, vt id, quod libere conceditur, ex arbitrio concedentis mensuram accipiat. 8) *Omnem hanc concessionem salua potestate legislatoria et Imperii Maiestate factam intelligi.* Quod eo spectat, vt non solum administratio concessae Iurisdictionis ad normam legum instituat, sed et vt integrum maneat concedenti, negatae aut perperam exercitae rationes

B 3

exi-

2) *Idem L. I. c. III. §. 26.*

exigere, male acta rescindere et abolere, sententias corrigere, causas auocare, et vbi abusus magnitudo efflagitet, improbe vtentem ipsa Iurisdictione priuare. Diceres Iurisdictionem non *abdicatiue* sed *subordinate* concedi³. Id non obscurum est, salutem ciuitatis, quae suprema lex merito habetur, velle, vt Maiestas concedentis non imminuatur, sed vt, si ipse, ad quem cum Imperio iuris etiam dicundi potestas peruenit, causis audiendis vacare non possit, liber saltem ad eum pateat recursus, eique vltimum in rebus iudicium seruetur. 9) *Legibus et Iurisdictioni summi Imperantis subesse omnes, qui in ciuitate sunt aguntue, ideoque nemini fas esse earum obsequio, quam diu in eo statu manet, se subducere*: quod subiectionis formula, in quam natos in ciuitate, et ad eam aliunde accedentes succedere supra dictum est, manifestum reddit. 10) *Idem produci ad societates et collegia*: quod ex ciuibus consistant. Etsi enim quis plures aliquando in ciuitate personas induat, et fieri possit, vt in societatem, cui aggregatur, personam ciuis, qua talis, non inferat, uerum tamen est, quemuis retinere conditionem, qua in ciuitate vtitur, ideoque ciuem ingrediendo societatem facto suo operari non posse, vt vel eatenus a vinculo obligationis ciuilibis liberetur. Obiecerit forsitan quis, aliud dicendum de societatibus vel collegiis, quae ante Ciuitatem extiterunt et in hanc demum sunt illatae; cum primis, si in se habeant directionem aliquam propriam, quae externam illam regiminis ciuilibis aut non requirat, aut plane non ad-

mit-

3) *Idem L. I. c. XXIX. §. II. sequ.*

mittat: illas enim Imperio non submitti. Equidem lubens concedo, inferri posse in Ciuitatem societa-
tes, quarum finis cum fine Ciuitatis non pugnat; fie-
ri etiam posse, vt directio illa interna et propria soci-
etati illibata seruetur: hoc tamen non largior, prae-
cludi hac ciuilibus Imperii directionem summam. Vt
enim taceam, aliam esse directionem in collegio, ali-
am collegii ipsius; illud etiam cogitandum est, in ipsa
quoque societate, tam in eos, qui directione aliqua in
collegio gaudent, quam in illos, quibus directionem
hanc sequi conuenit, inspectione opus esse supremae
Potestatis, quae utramque partem in officio con-
tineat, et tam singulorum in ea iuribus, ne inua-
dantur et turbentur, quam publicae rei, ne quid
detrimenti capiat, prouideat ⁴. II) *Operationes in-*
*tellektus et voluntatis, quoad intra mentem se continent*⁵,
quae Ictis nostris communi cogitationis ⁶ appel-
latione veniunt, *liberas quidem esse ab omni Imperio*
humano et Iurisdictione ciuili, quoad animaduersionem,
non quoad explorationem aptitudinis ad munia publica prae-
sertim ecclesiastica obeunda: quod naturae omnis societatis
maxime conueniat, vt qui ei adscribi et commodis
eius frui cupit, illius legibus se submittat: societatis
etiam

4) P V F E N D O R F. *de habitu religionis christianae ad vitam
ciuilem. §. 45. seqq.*

5) R H O D I I apud L I V I V M. L. XLV. c. 24. *neque MORIBVS
neque LEGIBVS vllius Ciuitatis ita comparatum esse, vt si
quis VELLE inamicum perire, SI NIHIL FECERIT,
quo id fiat, capitis damnetur. Conf. G R O T I V M L. II. de I.
B. et P. c. XX. §. 18.*

6) L. 18. π. de poenis l. 1. §. 1. π. de furtis.

etiam Ciuilis et Ecclesiasticae plurimum interfit, ne in eas irrepant homines ab institutis earundem alieni et abhorrentes: praeterea in hac re nulla versetur ad formulam Confessionis publice receptae amplectendam coactio, sed idoneitatis saltem expiscatio; vt proinde, si minus sincere hic agant edere professionem iussi, vitio id personarum, non medio indagandi, quo nullum rei latenti accommodatius reperitur, tribuendum sit⁷. Sed haec quidem praesenti instituto suffecerint.

§. V.

Videndum nunc est de Ecclesiae constitutione, sine qua de Iurisdictione Ecclesiastica et Ecclesiasticis causis recte iudicari nequit. Vocis cum varii dentur significatus, quos enucleate exposuit ZIEGLERVS¹, is huic tractationi conuenit, qui *uniuersam multitudinem doctrinam salutis a Christo et Apostolis traditam profitentium* denotat.

§. VI.

In huius formatione praecedat vocatio omnium per verbum Euangelii²: sequitur proxime singulorum, qui verbo audientes sunt, cum Deo optimo maximo per fidem et fiduciam in Christum, mediatorem

7) Conf. HORNIVM ad SCHILT. L. I. Tit. 16. §. 2.

1) *de dote Ecclesiae c. I. n. 1. seqq.* Conf. Dn. BOEHMERVS *de Iure Parochiali S. I. c. 2.*

2) MATTH. XXVIII. 19. FORMVLA CONCORD. c. XI. p. 918. *Coll. Pfaffianae.*

torem vnicum, interna vnio: ex quorum postea per vniuersum, qua patet, orbem, collectione, Ecclesia illa *catholica inuisibilis* efficitur², quam *communione Sanctorum* dicit Symbolum a doctrina Apostolicum appellatum: *complexus, nimirum, ille vere credentium, soli Deo cognitorum, in vnitae fidei saluificae, spei et caritatis, cum Christo capite et inter se, vnitorum.* Nexus omnis hic quidem arctissimus est; quod eius participes facti, *quemadmodum Pater in Christo, et Christus in Patre, ita ipsi in vtroque vnum sint*³: vnum corpus, quod vno spiritu regitur, cuius caput Christus⁴: *vna domus*, cuius vnicum fundamentum et lapis angularis Christus⁵: *centrum vnitatis, quocum fideles, velut in vite palmites, cohaerent*⁶: *sed mere spiritualis et mysticus; regnum quidem, sed non huius mundi*⁷, *nec ita veniens, vt obseruetur, aut hic illicue esse demonstretur, sed quod intra fideles est*⁸; qui *πολίτευμα* suum in coelis habent⁹, *συμπολίται τῶν ἀγίων*¹⁰. Nullum hic imperium ciuile (quod nec potest esse, nisi capitis visibilis in ciues visibiles;) nullius in alterum, quem ne nouit quidem, Deus enim tantum suos nouit, iurisdictio. Enixissima quidem per verbum inuitantis voluntas, *compelle eos intrare*¹¹, sed ab omni vi externa et coactione aliena. Frustra

C fue-

2) GERHARDVS *in loco de Ecclesia c. VII.* SCHILT. *de L. E. G. L. I. c. 1.*

3) IOH. XVII. 21. 22.

4) EPHES. IV. 12. VI. 4.

5) I. TIMOTH. III. 15. I. COR. III. 11. ACT. IV. 11.

6) IOH. XV. 1. seq.

7) IOH. XVIII. 36.

8) LVC. XVII. 20. 21.

9) PHILIPP. III. 20.

10) EPH. II. 19.

11) LVC. XIV. 23. PVFEND. *de H. R. C. §. 20.*

fuerit, qui in regno inuisibili vim externam quaerat, quam nec in eo quaerunt, qui omnem Ecclesiam internam et inuisibilem cupiunt eliminatam.

§. VII.

Ab *interna* et *inuisibili*, accedente professione externa, proficiscitur *externa* et *visibilis* Ecclesia, in cuius contemplatione, cum vniuersalitas ex personis et coetibus Ecclesiasticis singularibus per orbem dispersis, eandem salutis formulam publice profitentibus, demum enascatur, a *particulari* initium capiendum erit. Incipit haec a singulorum professione singulis in locis externa, cui succedunt *consociationes* singulorum vel *priuatae*,¹ quae priuato saltem coeuntium consilio reguntur, quales fuerunt omnes primae aetatis Christianae religionis², a ciuili regimine neglectae: vel *publicae*, publica auctoritate constantes et ordinatae³. Quandoquidem autem hoc pluribus in locis, diuersarum etiam dominationum, contingit, ita Ecclesiae particularis triplex genus emergit. Primum est Ecclesiarum singulorum locorum, velut, cum dicimus Romanam, Constantinopolitanam, Antiochenam, Alexandrinam. Secundum est comprehensio Ecclesiarum localium eiusdem regni et nationis, vnde prodeunt Ecclesia Gallicana, Germanica, aliae. Tertium sistit comple-

xum

- 1) MATTH. XVIII. 19. 20. Notum illud TERTULLIANI de *exhortatione castitatis* c. VII. *vbi tres, Ecclesia est, licet laici.*
- 2) Vid. BLONDELLVM in *Apologia pro Hieronymo de Episc. et Presbyt.* S. III. cap. de *Basilicarum origine* p. 216. *seqq.*
- 3) Dn. BOEHMER. de *I. Par. S. I. c. 2. §. 5.*

xum Ecclesiarum singularium totius cuiusdam Imperii ex pluribus regnis aut nationibus compositi, a quo Orientalis et Occidentalis nomina prouenerunt. Origine particulares locales inter se sunt liberae, pariter etiam dignitatis et potestatis; ut tamen in eadem prouincia, vel in eodem regno recipiant subordinationem, vel voluntaria submissione, quo refero speciem vexatissimi Canonis VI. Synodi Nicaenae I. vel auctoritate vis superioris. Inter secundi et tertii generis Ecclesias, ob diuersitatem Imperiorum, ne quidem potest esse subiectio, nisi in eam consentiant Rectores summorum Imperiorum. Cum hic de Imperio et Iurisdictione quaeramus, satis ad rem erit, si particularium primi generis constitutionem examinemus; unde facile erit iudicare, quid subiectioni earum voluntariae inesse queat: quod, quae legitima potestatis superioris consilio et auctoritate fit, si admixtam habeat Iurisdictionem, id omne acceptum ferendum fit summo Imperio. Attentius autem hic considerari debent, *locus, personae, materia, potestas, modus, finis.*

§. VIII

Atque omnem hanc associationem et congregationem in territorio, siue intra ambitum terrarum, in quo uniuersum summam potestatis imperium valet, fieri, tam certum est, ut contradici non possit. Coalitione ciuium facta, coaluit etiam in unum, quodcunque singuli fundorum optimo maximo iure antea tenerent et possiderent, et ex horum combinatione territorium, intra cuius terminos Ciuitas continetur,

tur, concreuit: non hac quidem lege, ut exciderent rerum suarum dominio, ac possessionum limites confunderentur, sed ut tota illa compages summae in posterum Imperantis moderationi subesset, et ab eo ad finem vniuersitatis regeretur. Conuenienter **SENECA**¹: *ad Reges* POTESTAS omnium rerum pertinet, ad singulos PROPRIETAS. Illud etiam superius assertum, eam esse rerum subiectarum conditionem, ut factio ciuium, inuita summa potestate, mutari non possit. Verum igitur est, congregatione eiusmodi loci imperium non interuerti, nisi summi Imperantis voluntas accesserit, quod etiam Romano iure obseruatum, quo cum crederetur, loca sacra adeo diuini iuris esse, ut etiam diruto, vel collapsio, vel combusto aedificio ipsa area sacra maneret², id cautum fuit, ne quis sua auctoritate locum sibi sacrum constitueret³, sed ut publica esset dedicatio⁴: etsi et hac res sacra magis dominio singulorum, quam imperio, subduceretur, quod clarum fit ex constitutione **IUSTINIANI**⁵, quae supellectilem sacram redemptioni captiuorum et fami depellendae impendere permittit,

- 1) *De Beneficiis* L. VII. c. 4. vide et *cap. 6. eiusdem libri*. Plura in hanc sententiam veterum loca apud **GROTIUM** L. II. c. 3. §. 4. et in notis.
- 2) *l. 6. §. 3. π. de R. D. §. 8. I. eod. l. 73. π. de contrah. emt.*
- 3) *§. 8. I. de R. D.*
- 4) *Lex PAPIRIA vetat, aedes iniussu populi consecrari. CICERO orat. pro domo sua. c. 50. vid. l. all. 6. §. 3. iunct. l. 9. π. de R. D. Conf. PLIN. L. IV. Ep. 1.*
- 5) *l. 22. C. de SS. Eccl. Exempla eiusmodi alienationum annotavit BALDVINVS ad §. 8. I. de R. D.*

mittit, quod neutiquam fieri posset, si res sacra Imperio etiam eximeretur. Neque enim causam in qualitate rei mobilis ponendam existimem, quod donaria rite ad ministerium Dei dedicata, non secus, ac res soli, sacra efficiantur. Plane locus etiam sacer eo iure occupatione hostium fit profanus, non quod, ut POMPONIUS autumat, res quasi in seruitutem deducatur, sed quia Imperio destituitur, quo restituto et ipse restituitur ⁶.

§. IX.

De *Personis* illud iam praeoccupauimus, quod omnes, qui in Ciuitate sunt aguntur, summae in ea potestati subiiciantur, nec mutant statum, donec in ea commorentur: quare ut de his, qui in coetum religionis causa in Ciuitate coeunt, idem affirmemus, ipsa ratio euincit. Nulla praeterea cui pareant, praeter eam est aut esse potest, quam ipsi sibi imposuerunt, aut ab iis est constituta, in quorum locum et obligationem successerunt. Nam si esset alia, aut ante Ciuitatem extitisse et in eam a ciuibus inuectam esse, aut in ea demum stabilitam esse oporteret; quorum neutrum vero consentaneum est: non illud, quod nemini fuerint obnoxii ante ingressum in Ciuitatem, vel si fuissent, iam in potestate eorum non fuisset, summum Imperium condere, quod utique liberos et sui iuris potentes postulat: non hoc, cum, subiectione semel facta, amplius ipsis nil superesset, ex quo nouum eiusmodi Imperium extrui posset. Reliquum igitur est, ut id aut a Deo, aut a summo Im-

C 3

perio

6) l. 36. π. de religiosis.

perio originem trahere dicamus ; fin hoc, quod, credo, nec ipsi admittent Hierarchiae propugnatores, nec probabunt vnquam, iam actum erit de summo Imperio ; cum duo aequae summa in eadem Ciuitate simul non consistant, sed vnum alterum tollat. At nec a Deo esse, vita Christi et Apostolorum luculenter monstrat. Ille, Ecclesiae suae auctor et caput, eo tempore, quo vniuersus Orbis Romanus censetur, in Prouincia Romano Imperio tributaria, homo natus, se suosque aut quenquam eorum, ad quos docendum a Patre erat missus, ciuili iurisdictioni adeo non exemit, vt potius a se alienam ostenderet omnem iuris dicendi potestatem, ac ne arbitrium quidem in iudicio diuisorio a fratre contra fratrem oblatum acciperet : *quis me vobis, inquit, IVDICEM aut diuisorem constituit* ? praeterea tributum lubens exsolueret, et vt Caesari, quae eius essent, darent, populares suos admoneret, ipse vero tandem in ius et ad mortem, nulla fori praescriptione obtenta, rapi se pateretur, quique obambulans et docens et bene faciens cunctis regni suspicionem studiose defugisset, coram tribunali, quod supremum ² erat Prouinciae, constitutus, liberam professionem ederet, regnum suum huius mundi non esse, sed regnum veritatis, hoc est, spirituale : quod certissimum indicium facit, ciues quoque regni huius spirituales esse, et regni vim omnem spirituales ³, ideoque ad iuris-

1) LVC. XII. 14. Conf. IOH. VIII, 11.

2) Erat enim penes Romanum Praesidem iudiciorum capitalium potestas. Vid. CASAVBONVM *Exercit. XVI. n. 71.*

3) Vid. II. COR. X. 4. EPHES. VI. 14. *seqq.*

iurisdictionem externam coactricem producendam minime comparatam, quippe quam a ciuili Imperio proficisci debere, suo loco est demonstratum. Semoto autem a regno Christi Imperio et Iurisdictione ciuili illud, etiamsi de eo aliunde non constaret, simul ponitur, durare et necessario quidem durare, incolumi illo, Imperium et Iurisdictionem Ciuitatis in quosuis doctrinae christianae sectatores. Apostoli certe, exemplum Magistri sui secuti, sollicite id inculcarunt recens a se ad fidem ex Gentilibus conuersis, ne inobsequiosi sint Magistratibus, quantumuis ethnicis, vtpote diuinae ordinationi, ne herili quidem dominatione⁴, etsi plurimum iniquitatis aleret, excepta. Memorabilis est illa AVGVSTINI⁵ apostrophe: *audite Iudaei et gentes: audi circumcisio: audi praeputium: audite omnia regna terrena: non impedio dominationem vestram in hoc mundo, regnum meum non est de hoc mundo.*

§. X.

Quamuis autem ingrediendo societatem Ecclesiasticam nemo a vinculo obligationis, quo ciuili Imperio obstringitur, liber fiat; verum tamen est in illa perfectam omnium membrorum aequalitatem esse, et ius cunctis idem¹. Vno siquidem omnes spiritu in vnum corpus baptizati, et omnes in vnam spem conditionis suae vocati². Neque functionum diuersitas
aut

4) ROM. XIII. 1. sequ. EPH. VI. 5. sequ. I. COR. VII. 20. ad PHILEM. 14. 20. I. PETR. II. 13. 14.

5) Tr. CXV. §. 2. in Iohannem. T. III. p. 577. edit. Benediكتورum. Egrege PVFEND. de H. R. C. §. 17.

1) MATTH. XII. 50. ACT. II. 29. 37. GAL. III. 28. COL. III. 11. ad PHIL. 16. 2) I. COR. XII. 13. EPH. IV. 4. COL. III. 15.

aut Charismatum praestantia praerogatiuam iuris inducit, nec quod alii Doctores sint, et Mysteriorum dispensatores, alii Auditores, quae duo summa genera³ eorum habentur, quotquot in eam sunt recepti; sunt enim omnes vnius corporis membra: quam in rem plane diuina est PAVLI philosophia⁴: qui alio⁵ loco tradit, totam hanc oeconomiam spectare *ad condendos sanctos, ad operis ministerium et Christi corporis extruccionem, donec perueniant omnes ad fidei unitatem cognitionemque Dei filii, in virum adultum, ad modum plenae aetatis christianae.* Sane docentis munus⁶ in instruendo, explicando, monendo, confutando, consolando, corripiendo, emendando, denunciando iram Numinis impenitentibus, poenitentiam ostendentes absoluen- do occupatum, nihil coactionis⁷ aut poenae ciuilis in

3) Hanc diuisionem moderni fere omnes, in quibus etiam ZIEGLERVS *ad Lancellott. L. I. c. IV.* prae altera ista, in CLERICOS et LAICOS, malunt, quae ex ipsis Ritus Romani Viris doctis nonnullos inuenit, qui virgula censoria eam notarent, et aegre ferrent, nomen in sacris literis toti Ecclesiae commune alterutri speciei, cum iniuria alterius et dispendio notabili, proprium factum esse. Certe antiquissimam esse et scriptoribus ecclesiasticis tertii seculi iam familiarem, negari non potest: quo in argumento egregie versatus est Ill. BOEHMERVS *Diff. VI. Iuris antiqui Ecclesiastici.* Conf. BINGHAMVM *L. I. c. IV. toto*: tolerari etiam posse, modo recte explicetur, nemo forte ambiget, qui nominibus ex impositione vim suam constare cogitet. Sed cum species sibi oppositae non sint, et olim quidem abusibus non ferendis ansam praebuerit, magis consultum est, ab ea abstinere, et alteram illam, quae rem ipsam explicat, admittere. Conf. Dn. PFAFFIVM *O. I. E. p. 114.*

4) I. COR. XII. 7. usque 30.

5) EPH. IV. 12. sequ.

6) Conf. CHEMNIT. *P. II. L. XIII. S. I. c. 1. §. 3.* et PVFEND. *de H. R. C. §. 33.*

7) Vid. LVC. XXII. 25. I. PETR. V. 3.

in se habet, vnde Imperium vel Iurisdictio colligi possent. De excommunicatione, quae propior huic videtur, postea dicemus. Et ne quis vel umbram dominatus aut Imperii, et quae inde venit Iurisditionis, captaret, Apostolis, et potestate sibi concessa et charissimum excellentia reliquis omnibus Doctoribus praestantibus, quo minus *Rabbi*, solemniter tum Synagogae nomine, forte quod aequiuocum esset, et simul Dominum⁸ significaret, se salutari paterentur, seuerè a Magistro summo et vnico interdictum⁹.

§. XI.

Materia tribus potissimum, *cultu* Numinis externo, *disciplina* et *bonorum* communium *administratione* absoluitur. *Cultus* diuini *praecipuae* partes sunt *praedicatio Euangelii*, siue doctrinae salutis reuelatae, et *dispensatio Sacramentorum*¹: quibus *accedunt* preces, hymnodiae, litaniae et ritus sacris conuenientes. *Disciplina* consistit in regula agendorum et fugiendorum, et in castigatione violationis: *administratio* autem ad bona omnia extenditur, quae vel corporalia sunt, res nimirum sacrae², et ecclesiasticae, vel incorporalia, quae in iure consistere dicuntur.

D

§. XII.

8) V. BLONDEL. *de la primauté* p. 264.

9) MATTH. XXIII. 8. 10.

1) MATTH. XXVIII. 19. MARC. XVI. 15. AVG. CONF. art. V.

2) Vt sacra res nullius sit, iuris est, constituti. Vide GROTIUM L. III. c. V. §. 2. deinde et illa constitutione administratio non excluditur.

§. XII.

Potestatem et modum coniungemus, quod hic in illa exequenda occupetur. Quae huc pertinent, aut *constitutionem coetus* ipsius, aut *agendi rationem* circa materiam, quam modo designauimus, respiciunt. Ad *constitutionem* quod attinet, ea duobus actibus perficitur, *coalitione coetus*, et *ordinatione munitiorum* ad directionem cultus, disciplinae et administrationem bonorum communium necessariorum. *Coalitio* in coetum, societatem, collegium, sacrorum causa, actus quidem est externus ciuium et talis, qui directioni Imperantis subest, sed, cum fini ciuitatis non contrarietur, ex genere permissorum est, donec aliud ab Imperante statuatur. MARCIANI ¹ Icti dictum est: *religionis causa coire non prohiberi, dum tamen per hoc non fiat contra SC. quo illicita collegia arcentur.* Nec enim requiritur, vt praecedat directio Imperantis, sed et intercedere et subsequi potest. Nititur autem coalitio solo libere coeuntium pacto, de communibus sacris habendis, quod omnes, qua tales, inter se sint aequales ², nemini in alterum Imperio competente vel vi coactrice: vnde consequens est, caetera quoque cuncta ad constitutionem et conseruationem coetus pertinentia liberis omnium suffragiis agi. Retinere etiam eam formam, quam diu sibi relinquitur, Ecclesiam

1) l. 1. §. 1. π. de Collegiis et Corporibus. GROTI. de I. S. P. c. VII. §. 3.

2) I. PETR. II. 5. 9. APOCAL. V. 10. CONRING. ad Lampad. P. I. §. 25. PVFEND. de H. R. C. §. 41. 42. ex professo Dn. BOEHM. Iur. Eccl. L. I. tit. 33. §. 9. seqq.

am, dicendum est; quod plerumque hodiernum³ obtinet iis in locis, in quibus priuata tantum sacra instituere permittitur. Eiusmodi fuit facies Ecclesiae primorum seculorum, postquam a Synagoga semet separauit. TERTULLIANVS⁴: *corpus* (quod nomen generale est omnium societatum, hetaeriarum, collegiorum, sodalitorum, vt recte notauit HERALDVS ad hunc locum,) *sumus de CONSCIENTIA RELIGIONIS, et DISCIPLINAE VNITATE, et SPEI FOEDERE. COIMVS in COETVM et CONGREGATIONEM, vt ad Deum quasi manu facta precationibus ambiamus orantes: et paucis interiectis: COIMVS ad literarum diuinarum commemorationem etc.* Publicus cultus demum sub Principibus Christianis coepit, Basilicis consecratis et ciuibus sacris per dioeceses descriptis; qua de re hic non est differendi locus.

§. XIII.

Proxima post coalitionem cura est in *constituen- dis Pastoribus, et ministris* cultui iuuando et administrationi rei communis aptis. *Electiorem Pastorum*, siue illorum, qui gregem verbo et sacramentis pascant, iuris diuini esse nonnulli asserunt¹, quod non ita capiendum est, ac si praeceptum hac de re vllum extet; sed quod et Iuris naturalis rationi conueniat, vt societati vel collegio liberum sit eos constituere, qui ei praesint, et quod electio penes totum coetum ab in-

D 2

cuna-

3) Conf. Dn. BOEHM. *Iur. Eccl. L. I. T. 2. §. 98.*4) *in Apologetico c. XXXIX.*1) Vid. SCHILT. *I. I. E. L. I. 14. 2.*

cunabulis ² Ecclesiae et pluribus post, sub Principibus etiam Christianis, seculis steterit; etsi mutationi potuerit esse obnoxia: siue quod coetus ius suum aliis delegarent, cuiusmodi quid in Alexandrina Ecclesia accidisse vero simile est, de qua HIERONYMVS in famosissima illa ad *Euagrium* Epistola³: *Alexandriae a Marco Euangelista usque ad Heraclam et Dionysium Episcopos* PRESBYTERI semper unum EX SE ELECTVM in excelsiore gradu collocatum EPISCOPVM NOMINABANT: siue quod Imperantis interueniret auctoritas, quod vltimum tamen primis saltem tribus seculis factum non esse, certis fatis fide constat. Fata electionis texere nostrum iam non est; ea tamen compendiose recensuit Ill. BOEHMERVS⁴, quem adire operae pretium erit. Constitutione autem Pastorum legitime peracta, illa diuisio personarum oritur in DOCTORES et AUDITORES. Comitantur porro munus docendi et dispensandi sacramenta simul custodia doctrinae, ordinis et disciplinae; quod nemo iam aptior sit ad eam exercendam, quam qui sacra tractat, et opinionem scientiae et probitatis apud reliquos adsecutus: sed sub oculis societatis. Habet tamen haec potestas nihil commune cum Imperio aut Iurisdictione.

2) ACT. I. 23. XIV. 23. Copiose ZIEGLERVS de Episc. L. II. c. 1. §. 5. seqq. ex professo BLONDELLVS de iure Plebis in regimine Ecclesiastico. p. 17. seq. CHEMN. P. II. L. 13. S. 4. §. 12. seq.

3) LXXXV. illa nimirum, quam BLONDELLVS in apologia pro Hieronymo scripta defendendam sumsit. vid. c. 24. dist. 93.

4) Iur. Eccl. L. I. t. 6.

diſtione, quod ex natura muneris §. X. iam oſtenſum, nec eſſe poſſe, ex conſectariis 4. 5. 6. §. IV. ad-
ductis apparet. Is, cuius auctoritate pluries iam uſi
ſumus, TERTULLIANVS⁵: *differentiam inter*
ORDINEM et PLEBEM *conſtituit ECCLESIAE*
AUCTORITAS. De caeteris, qui vel cultui iuuan-
do adhibentur, aut curam rei communis gerunt,
plane non eſt, ut dubitemus, eorum ab Eccleſia con-
ſtitutionem pendere, cum officiales ſuos deligendi ius
omnibus collegiis licitis proprium credatur, idque
primitiuae Eccleſiae uſus corroboret⁶.

§. XIV.

Modus agendi pro diuerſitate materiae, quam tri-
plicem §. XI. indicauimus, variat. Verbum et ſacra-
menta quoad ſubſtantiam ſuam immutabilia ſunt,
nec in hanc quicquam iuris Eccleſiae competit¹:
condi tamen ab hac poſſunt *ſymbola*², id eſt fidei confeſſi-
ones ad coeleſtis ueritatis analogiam compositae, ſiue
eas utilitas ſocietatis ſuadeat, ſiue deſenſio doctrinae
et depellendae calumniae exprimat neceſſitas. Iudi-
cat etiam de fidei capitibus, et errores damnat, in ſo-

D 3

le-

5) *de exhortatione caſtitaſis c. VII.*6) ACT. VI. ſiue DIACONOS, quae communior ſententia; vid.
ZIEGL. *de Diaconis c. III.* ſiue PRESBYTEROS, quod ui-
ſum eſt III. BOEHM. *Diff. VI.* eo loco inſtitutos dicas.1) GAL. I. 8. 9. TERTULLIANVS *de uelend. Virg. c. I.* Re-
gula fidei VNA omnino erat, ſola IMMOBILIS et IRRE-
FORMABILIS *per uniuerſam Eccleſiam.*2) Memorantur ſymbola Eccleſiarum Hieroſolymitanae, Caefare-
en-

lemnibus congregationibus³, quas *synodos* dioeceseanas vocant; cuiusmodi tribus primis seculis congregatas, cum Ecclesiarum inter se adhuc nulla, vel admodum rara et voluntaria tantum esset subordinatio, plerasque censendas esse, summa probabilitate defenditur. Etsi enim fuerint quaedam eorum seculorum ex plurium Ecclesiarum principibus membris coactae, atque e re fuerit illorum etiam temporum, fidei et disciplinae causas communicato consilio definire, omnes tamen istiusmodi conuentus arbitrarios et compromissarios extitisse, fatendum est. Caeterum a doctrina immutabili segreganda sunt praecepta diuina tempori locoue accommodata, in quibus illud de abstinendo a sanguine et suffocato a REFORMATORIBVS nostris collocatur⁴; et consilia, quae a praeceptis Domini sollicitate separat Apostolus⁵.

§. XV.

In Ritibus ad externum Ecclesiae cultum spectan-

ensis in Palaestina, Alexandrinae, Antiochenae, Aquileiensis, de quibus luculenter egit BINGHAMVS L. X. c. IV. §. 8. seqq.

- 3) Dioeceseanarum in causis etiam fidei exempla adduxit BINGHAM. L. II. c. XIX. §. 11. Illis Synodi appellationem abiudicat GROTIVS de I. S. P. c. VII. §. 1. sed praeter rem. Conf. SCHILT. I. I. C. L. I. T. IV. §. 5. *Can. Apost. XXXVII.* recentioris instituti est, et *Can. XXI. Antiochenae*, quem in notis ibidem allegat ZONARAS non est primae sub *Aureliano*, sed secundae sub *Constantio* celebratae. Caeterum Antiochenam primam, in *Causa Pauli Samosatani*, plurium Episcoporum fuisse, memorat idem ZONARAS in *pr. Synod. Antioch. secundae*.
- 4) AVG. CONF. Art. VII. §. 18. Vide CHEMNITIVM P. I. Loc. II. S. 7. 5) I. COR. VII. 12. 25.

stantibus, quorum complexus et regula Graecis Liturgia¹, Latinis Missa dicitur², quatenus iure diuino non sunt praescripti, (hi enim itidem sunt immutabiles³;) maior illius libertas agnoscitur. Primis temporibus singulis fere Ecclesiis suas fuisse Liturgias peculiare, et earundem concinnationem, ex delegatione Ecclesiae, ad curam Episcopi spectasse, seculis vero sequentibus Ecclesias singularum Provinciarum Metropolitanae ritum secutas esse, obseruauit doctissimus BINGHAMVS⁴: quo illae quoque referendae sunt, quae auctorum certorum nomina prae se ferunt, qualis quae CHRYSOSTOMO⁵ adscribitur, in vsum forte Constantinopolitanae confecta. Certe *Mediolanensis* ab Ambrosio *Ambrosiana* dicta⁶. Nationalium etiam Ecclesiarum Liturgiae celebrantur, *Africana*, *Hispanica*, sequioribus temporibus *Mozarabica* appellata⁷, *Gallicana*, *Hibernica*.

1) du FRESNE in *Gloss. med. et inf. Graecitatis*, v. *λατρυγία*. BINGHAM L. XIII. c. 1. §. 13.

2) du FRESNE in *Gloss. mediae et infimae Lat.* v. MISSA. Nimirum Missae duae partes fuerunt, vna *Catechumenorum*, prima cultus diuini portio, ad quam omnium ordinum homines admissi; altera *fideliū*, communicantibus peculiaris et propria. Vid. BINGH. *ibid.* §. 2. 3. matutinarum et vespertinarum missarum mentio in *can. XXX. Conc. AGATH. a. 506.* celebrati.

3) CHEMN. P. II. l. 1. S. 11.

4) L. XIII. c. V. §. 1. 2. Confer. et sequentes §§. quibus rationes antiquissimarum liturgiarum explicantur.

5) Conf. du FRESNE v. *λατρυγία* et BINGHAM L. *cod.* c. VI.

6) Eam explicat MABILLON. *de Liturgia Gallicana* L. I. c. II. §. 7. *seqv.*

7) *Mozarabes* Christianos in Africa et Hispania versantes suo tempore, id est seculo XIII. dictos, obseruauit IACOBVS a VITRI-

ca⁸. Litaniae quoque variae⁹: quinimo cantus diuerfi, Romanus, Gallicanus, quem Pipino Rege modulis

TRIA CO in *Hist. Iberosolym. c. LXXX.* in collectione BONGARSIANA gestorum Dei per Francos, T. I. p. 1095. verba ipsa adscribam, cum rem contineant non omnibus notam. Illi vero Christiani, qui in Africa et Hispania inter occidentales Saracenos commorantur, MOSARABES nuncupati, latinam habent literam, et latino sermone in scriptis utuntur, et sanctae Romanae Ecclesiae, sicut alii Latini, cum omni humilitate et deuotione obediunt, ab articulis fidei vel sacramentis in nullo deuiantes. Constituunt autem sacramentum altaris de pane azymo, quemadmodum alii Latini. Sequuntur dein, quae ad Liturgiae illius peculiarem constitutionem pertinent. Sanctam autem Eucharistiae formam quidam eorum in septem partes diuidunt, alii vero in nouem, cum tamen Romana Ecclesia et alii eidem subiecti ipsam Eucharistiam in tres tantum partes partiantur. Huiusmodi autem partitio, cum non sit de substantia sacramenti, non variat vel impedit veritatem sacramenti. Partes ipsas exponit MABILLON. *ibid. §. 10. seq.* Missale huius ritus iussu Cardinalis Ximenii, Toleti 1500. in fol. exiit, cuius exemplum seruat Bibliotheca Amplissimi Senatus Lipsiensis. Cum liber rarissimus inuentu sit, adiiciam, quae in calce eius habentur, lectu sane digna: ad laudem omnipotentis Dei nec non virginis Mariae matris eius, omnium sanctorum sanctarumque. Expletum est missale mixtum secundum regulam beati ISIDORI dictum MOZARABES: maxima cum diligentia perlectum et emendatum per reuerendissimum in utroque iure doctorem dominum Alfonso Ortiz Canonicum Toletanum. Impressum in regali ciuitate Toleti, iussu reuerendissimi in christo patris, dni. D. FRANCISCI XIMENES, eiusdem ciuitatis Archiepiscopi. Impensis nobilis Melchioris Gorricii, Nouariensis. Per magistrum Petrum Hachenbach, Alemannum. Anno salutis nostrae millesimo quingentesimo, die vero nona mensis Ianuarii.

8) MABILLON. L. I. c. 2. toto. BONA in rerum Liturgicarum libris. BINGHAM L. XIII. toto.

9) CHEMNIT. qui diuersas exhibet P. III. Loco IV. S. V. c. 3.

dulis Romanis aptavit Zacharias Papa¹⁰. Cantum Treuirensis Ecclesiae seculo X. instauravit REGINO, eiusdem dioeceseos Abbas Prumiensis, in libro *de harmonica institutione* nondum vulgato¹¹.

§. XVI.

Ad *disciplinam* ordo ducit, quam bimembrem constitui, *regulam* agendorum et fugiendorum et *castigationem* violationis. Nec enim sola castigatio disciplinam exhaurit, etsi nomen hoc aliquando illi soli tribuatur, sed et regula agendorum et fugiendorum requiritur, praesertim, si in eum censum, quod sane fecit seueritas primi aevi, nonnulla referantur, quae absque illa sine censura dimitterentur. *Ultra iura naturae* in libidine coercenda processum, alicubi testa-

E

tur

10) CAROLVS M. L. I. contra Synodum Graecorum *de imaginibus*. Locum habes apud PITHOEVUM in *Glossario ad libros Capitularium*. v. CANTVS GALLICANVS. Conf. MABILLON. L. I. c. III. §. 2.

11) Codex praestantissimus et forte vnicus, qui librum istum exhibet, membranaceus est in forma octaua, characterem seculi X. vel XI. prae se ferens, quondam Bibliothecae V. C. GERHARDI van MASTRICHT, nunc Bibliothecae Senatoriae Lipsiensis *κειμήλιον*. Praemittitur proluxa introductio in Musicam Ecclesiasticam ad *Rathbodum*, Archiepiscopum Treuirensis, cuius iussu et libros *de Ecclesiasticis disciplinis* eum scripsisse refert TRITHEMIVS *de scriptoribus ecclesiasticis*. Sequuntur *antiphonalia* et *responsoia* notis musicis illius aetatis instructa, cuius generis codices nonnullos commemorat doctissimus *Chronici Gotwicensis* editor T. I. L. I. c. V. §. 7. Huius certe libri, qui *Reginonis* nomen habet, nec veterum, nec recentiorum meminit quisquam. Eum ipse BALVZIVS ignoravit, quod ex illius praefatione et notis ad eundem *Reginonem de Ecclesiasticis disciplinis* palam fit.

tur TERTULLIANVS¹. Regulam disciplinae ad feriem Decalogi accurata diligentia recensuit BINGHAMVS². Vtramque partem coniunxit idem TERTULLIANVS³: *disciplinam PRAECEPTORVM inculcationibus DENSAMVS. Ibidem etiam EXHORTATIONES, CASTIGATIONES et CENSURA DIVINA. Nam et IUDICATUR magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu; summumque futuri iudicii praeiudicium est, si quis ITA DELIQUERIT, ut a COMMUNIONE ORATIONIS et CONVENTVS, et OMNIS SANCTI COMMERCII relegetur. Praesident PROBATI QUIQUE SENIORES, honorem illum non pretio, sed testimonio adepti, neque enim pretio vlla RES DEI constat: quibus simul et gradus castigationum, et ratio tractandi innuuntur. Etsi vero poenitentiae publicae, quam ea aetate inuentam fuisse, ex eodem scriptore certum est, mentio non fiat, quod illa tum non esset castigatio communionis Ecclesiasticae participum, sed medium eos, qui ista excidissent, Ecclesiae, si enormitas peccati non obstaret, reconciliandi, atque ita CENSURAM DIVINAM sequeretur⁴, nihil tamen impedit, quo minus*

1) *de pudicitia c. IV.*

2) *L. XVI. toto.*

3) *in Apologet. c. XXXIX. alia exempla suppeditavit BINGH. L. XVII. c. 5.*

4) Duo hanc in rem loca noto, vnum CYPRIANI *Epist. LII. ad Antonianum* et AVGVSTINI *Enchiridii c. LXV.* Videtis SIRMONDVM *hist. poen. publ. c. 2.* PETAVIVM *de la penitenc-*

nus et ipsam partem disciplinae castigatricis statuamus; quod, nisi ea peracta, ad Ecclesiam reditus non esset. Multum vero hic debetur *confoederationi disciplinae*, quam initio secundi iam post Christum natum seculi viguisse, ex *PLINII Iunioris*⁵, tum Bithyniam Propraetore regentis, relatione ad *TRAIANVM* Imperatorem videre licet: ut nec captandae sint voces *TERTULLIANI*, *iudicatur*, *praeiudicium*, *praesident*, quae omnes ad cognitionem illam partitiam referri debent. Illud vero meretur observari, *praesidere probatos quosque seniores*, et quidem, *honorem illum testimonio adeptos*; quod indicium facit, non Episcopum et Presbyteros, saltem non solos, quod magno conatu hic agit *DES. HERALDVS*⁶, sed seniores quosuis probatae fidei, etiam Laicos, cognitioni eo tempore, id est, seculo tertio ineunte, praefuisse⁷. Posse autem a collegiis vel societatibus certum disciplinae modum in vim pacti constitui, et naturali rationi et iuri nostro congruit⁸.

E 2

§. XVII.

nitense publique L. II. c. 2. ex nostratibus CHEMN. P. IV. L. III. S. II. c. 1. et Dn. BOEHMER. Diff. III. Iur. Eccl. antiqui §. 23.30.

5) *L. X. Ep. 97. Vide BALDVINVM ad edicta veterum Princip. Rom. de Christianis p. 46. sequ. edit. Basil. SELDENVM de Synedriis L. I. c. VIII. p. 131. edit. Amst. ex professo autem de disciplina confoederata Dn. BOEHMER. Diff. III.*

6) *in Comment. ad TERTULLIANI Apologet. p. 555.*

7) *BOEHM. Diff. III. §. 63.*

8) *Vid. l. 4. π. de Colleg. l. 6. π. de decret. ab ord. fac.*

§. XVII.

Disciplinae castigatricis procul dubio supremus gradus est exclusio a societate Ecclesiastica, quam *maio-rem* vulgo *excommunicationem* nuncupant, de qua, num a confoederatione pendeat, an altiori principio debeatur? varie a viris doctis est disputatum¹: quemadmodum et illud quaesitum, an poenae ciuilibus rationem habeat, numue ex illa Iurisdictio quaedam Ecclesiae propria recte possit argui²? Posterior quaestio magis huius loci est, ad cuius vt et prioris discussionem plurimum facit excommunicationis, in se consideratae, naturam et indolem nosse, quae quidem, vt ex loco TERTVLLIANI §. praecedenti adducto patet, ea est, vt is, qui ita deliquit, vt plecti dignus iam haberi possit, praeuia exacta cognitione et matura sententia, a communione orationis et conuentus et omnis sancti commercii separetur, hoc est, vt ab eius communione tota societas Ecclesiastica abstineat; ex quo non potest non illud sequi, vt is, a quo ita abstinet, simul communione omnium sacrorum societatis carere teneatur. Atque tale quid Ecclesiae diuino iure

1) Prolixe Dn. PFAFFIVS *O. I. E. c. I. art. 2. in notis lit. g. et h.* Certatum cum primis de mente verborum Christi MATTH. XVIII. 15. 16. 17. GROTIVS *ad h. l. p. 319.* postquam eum de reductione fratris errantis in rectam viam agere dixisset, ex eo tamen non absurde argumentum ad excommunicationem duci posse fassus est. Quae relatio fratris est ad fratrem ad bonam frugem redire nolentem, eadem est vniuersitatis Ecclesiasticae ad membra, in quibus nulla spes emendationis apparet.

2) Conf. PVFEND. *de H. R. C. §. 28.*

iure non solum licere, sed et vt faciat incumbere, haud vno loco inculcatum³: vt ideo, re ipsa inspecta, confoederatione opus hic non fit, quamuis consultum possit esse, confoederationem iniri quoad determinationem causarum, ordinem et effectum cognitionis. Deinde excommunicatio non tam in priuatione immediata iuris consistit, quam in necessaria cessatione applicationis iurium societatis ad personam ex mutatione aptitudinis, vitio illius contingente, oriunda: vnde fit, vt aptitudine illa redeunte, et ipsa applicatio iuris reuertatur, etsi fieri queat, quod itidem confoederationis quondam fuit, postea lege sanciri potuit, vt applicatio iuris actus quosdam externos, fidem sinceræ mentis ostendentes, demum subsequatur. Inde vero liquet, excommunicationem plane ad modum ciuilibus poenae non esse comparatam, et dum cessatione applicationis iurium societatis Ecclesiasticae ad personam circumscribitur, eam effectus ciuiles producere non posse; adeo, vt si qui eiusmodi eam comitentur, ii non ex natura ipsius sint, sed a potestate ciuili proficisci debeant⁴, cuius arbitrio relictum est, eidem formam poenae et Iurisdictionis ciuilibus ad-
dere.

§. XVIII.

Administratio, vt *acquisitionem* supponit, ita hanc etiam Ecclesiae in ciuitate liberam esse, quam diu a

E 3

fum-

3) IOH XX. 23. ROM. XVI. 17. I. COR. V. 11. II. THESS. III. 6. Conf. GROT. *de I. S. P. c. IX. 9.* et Dn. PFAFF. *lit. pp. pag. 71. et rr. p. 76.*

4) CONRING. *ad Lampad. P. I. §. 27.*

summa potestate nec prohibetur nec restringitur, ex eo manifestum fit, quod illa libertatis naturalis sit, et cum singulis competat, non minus pluribus ad licitum finem consequendum consociatis debeat licere¹. Arcam certe, siue pecuniam communem, ad morem aliorum Collegiorum², sodalitia Christianorum a prima sua origine³, et posteris temporibus, habuerunt, sed quae solis fere fidelium oblationibus constaret, et erogandis eleemosynis inferuiret. TERTVLLIANVS⁴: *etiam si quod arcae genus est, non de oneraria summa quasi redemptae religionis congregatur. Modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, et si modo possit, apponit. Nam nemo compellitur, sed sponte confert. Haec quasi deposita pietatis sunt. Nam inde non epulis, nec potaculis, nec in gratiis vocatrinis dispensatur, sed egenis alendis humanisque, et pueris ac puellis re ac parentibus destitutis, iamque domesticis senibus, item naufragis, et si qui sunt in metallis, et si qui in insulis, vel in custodiis duntaxat ex causa Dei sectae alumni confessionis suae fiunt. Beatior deinde conditio Ecclesiarum facta, postquam restituto eis a CONSTANTINO M.⁵ ex testamentis capiendi iure, res illarum sensim augetur et incrementa sumeret. Porro ex acquisitione propriet-*
tas,

- 1) Conf. Dn. BOEHMER. de I. Par. S. V. c. 3. §. 3. seqq.
- 2) L. 1. §. 1. π. quod cuiusque uniu. l. 3. pr. π. de colleg. et corp.
- 3) АСТ. IV. 34. sequ.
- 4) Apologet. c. XXIX. Conf. ZIEGL. de dote Ecclesiae c. III.
- 5) l. 1. C. de SS. Ecclesiis, quae eadem est cum l. 4. C. Th. de Episcopis, si modo prima, et non potius declaratoria legis iam antelatae, quod visum GOTHOFR. ad h. l.

tas, 6 ex hac vero libera administratio oritur, quae non eotantum valet, vt integrum sit Ecclesiasticae societati facultates suas certis vsibus, exempli causa, cultui diuino, alendis Pastoribus, ministris, egenis, fabricae templorum, et qui alii sunt, destinare, sed et oeconomos constituere ad rem communem tractandam, aut illorum constitutionem aliis delegare, qua ratione ad Episcopos rerum ecclesiasticarum inspectionem quondam translata esse, ab aliis est obseruatum.

§. XIX.

Finem cum geminum, quem Deus ter optimus maximus in vocatione hominum ad Ecclesiam in his terris, eiusque conseruatione et propagatione intendit, alterum *subordinatum*, hominum e tenebris ad lucem conuersionem, ex statu irae in statum gratiae translationem, et vitae aeternae gratuitam collocationem, alterum *primarium*, ipsiusmet gloriam, Theologi¹ statuunt; geminum quoque finem in externam societatem Ecclesiasticam coalescentes propositum sibi habebunt, *primarium* quidem gloriam summi Numinis, *subordinatum* autem, adeptionem aeternae salutis. Vterque supponit consociationem internam illam cum Deo², quae fundamentum est externae Ecclesiae, adeo, vt cui illa cum Deo non intercedit, nec externae membrum fit, etiamsi eidem externa professione aggregetur³.

§. XX.

6) De dominio rerum ecclesiasticarum ad singulas communitates ecclesiasticas pertinente M. A. de DOMINIS *de Republ. Eccles. L. IX. c. 6. §. 11. seqv.*

1) GERH. *in loco de Ecclesia §. 303.*

2) *qua de supra §. VI.*

3) APOLOGIA AVG. CONF. c. IV.

§. XX.

Considerauimus huc vsque Ecclesiam particularem primi generis, et quidem priuatam illam, suis tantum viribus nixam, consociationem¹, summa potestate vim legitimam in eam nondum exerente: vnde facile colligitur, quae natura eius vniuersim debeat existimari. Id nimirum satis apparet, eam in hoc etiam statu consideratam exhibere collegium quoddam (quae idea plerisque omnibus recentioribus² accommoda visa est,) siue societatem aequalem hominum, salutis regulam a Christo et Apostolis traditam externe profitentium, sacrorum communium causa, pacti religione vnitorum, quae partim diuinis legibus, partim suis institutis, illis ex necessitate, his ex libera conuentione, decente ordine, sed absque iurisdictione vlla ciuili, regitur; ita vt per se quidem sine regimine externo vis superioris queat subsistere, illud tamen recipiat, eique quoad actiones externas, quatenus a lege diuina liberae sunt, si quidem placuerit summae potestati in eas imperio vti, sit subiecta.

§. XXI.

Illud etiam inde, vt supra iam innui, emanare puto, societates huiusmodi priuatas Ecclesiasticas, licet eiusdem ditionis, si principium spectes, inter se singulas aequales esse, quod vnaquaeque propria conuentione coalescat et contineatur. HIERONYMVS³ sua

1) Conf. §. VII.

2) CONRINGIO, ZIEGLERO HVBERO, PVFENDORFIO, HORNIO, BOEHMERO, PFAFFIO, aliis.

3) In *Epist. ad Euagrium*, vid. c. 24. dist. 93.

sua adhuc aetate, id est seculo IV. quo plerasque, si non omnes, publicas iam factas fuisse certum est: *ubicunque fuerit Episcopus siue Romae, siue Eugubii, siue Constantinopoli, siue Rhegii, siue Alexandriae, siue Thebis, siue Guarmatiae, eiusdem meriti, eiusdem est sacerdotii. Potentia diuitiarum et paupertatis humilitas vel SUBLI-MIOREM vel INFERIOREM Episcopum non facit*: quod indicio est, nec publicam Ecclesiae constitutionem, vel mutationem priuatae in publicam, cum subordinatione necessario coniunctam esse, nisi haec speciatim exprimatur. Verum igitur et illud est, tribus primis seculis, quibus omnes Ecclesiae adhuc priuatae erant, nullam inter eas fuisse subordinationem, ideoque ne Concilium Prouinciale quidem, quod Prouinciae Ecclesiasticae constitutionem, siue Metropolitanae et Ecclesiarum Prouincialium nexum, requirit, quique demum sub *Constantino M.* fuit stabilitus², cogi potuisse; sed si aliquando Synodus plurium Episcoporum coierit, eam ex mutua tantum conuentione, siue ex compromisso³, celebrari debuisse. Neque enim

2) *Can. IV. Conc. Nicaen. I. in fine.*

3) Sane Prouinciae imago est apud *CYPRIANVM Ep. XLV. sed quoniam lata fusa est NOSTRA PROVINCIA; habet enim Numidiam et Mauritanias duas sibi cohaerentes*: at fuisse nexum hunc magis obsequii spontanei et amoris, qui illis temporibus tantundem valebat, ac postea bonae leges, ex eo iudicari potest, quod idem ille sanctissimus Martyr plus vno loco aequalitatem Episcoporum tueatur. Illius passim vox extat: *quemlibet Episcopum rationem sui actus Domino redditurum, nec ab alio iudicari posse, vt nec ipse alium iudicat*: quae directe oppugnare iura Metropolitanorum agnoscit *CONRINGIVS de Constitut. Episc. Germ. §. XVI.* Eiusmodi conuentus arbitra-
rii

enim audiendi sunt, qui diuisionem Prouinciarum Ecclesiasticarum a Christo et Apostolis institutam, Epistolis *Pseudo-Clementis*⁴, et *Pseudo-Anacleti*⁵, quas ad Isidorianas imposturas reiiciendas esse, nemo nescit, seu decepti seu decipi volentes, sine auctoritate idonea et omni veri similitudine, nobis persuadere conantur⁶. Illud tamen contigit primoribus illis seculis, vt quae ab Apostolis conditae essent Ecclesiae, quod aut caeterarum matrices agnoscerentur, aut in maximis ciuitatibus versarentur, apud reliquas in minoribus vr-
 bibus collectas singulari in rebus fidei et disciplinae auctoritate⁷ pollerent; vnde facilis gradus fuit ad subiectionem. Inde forte est, quod in Nicaena Synodo I. c. VI. cautum⁸: ANTIQVI MORES seruentur, qui sunt in
 Aegy-

rii exemplum apud eundem in epist. supra adducta ad Antonianum: *persecutione, inquit, sopita, cum data esset facultas in vnum conueniendi, copiosus Episcoporum numerus, quos integros et incolumes fides sua et Domini tutela protexit, IN VNVM CONVENIMVS* etc. Sub *Commodo* tales conuentus Episcoporum in controuersia de die Paschatos acti; de quibus *EVSEBIVS L. V. H. E. c. 23. Synodi ob id COETVSQVE EPISCOPORVM conuenere*. Magnum hic usum praestiterunt literae *communicatoriae*, quae continuo inter Episcopos, quibus inter se esset communitio, meabant.

- 4) *In Epist. I. ad Iacobum fratrem Domini*, apud BLONDELLVM in *Pseudo-Isidoro p. 1. seqq.* quem ipsum vide in censura addita.
- 5) *C. 1. dist. 99. ex Epist. Anacleti II.* quae est apud eundem BLONDELLVM p. 120. similis locus *Anacleti in Ep. I.* apud eundem p. 111.
- 6) Conf. *Dn. BOEHM. ad MARCAE L. I. c. 2. obs. 5.*
- 7) *PETRO de MARCA de C. S. et I. L. VI. c. 1. satisfecit ZIEGLERVS de Episcopis L. I. c. IV.*
- 8) Vid. *ZONARAS in notis ad C. VI. Conc. Nicaeni.*

Aegypto, Lybia et Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quemadmodum et Episcopo Romano hoc est consuetum; similiter et in Antiochia, et in aliis provinciis, sua priuilegia ac suae dignitates et auctoritates Ecclesiis seruentur: siquidem manifestum est, mores illos antiquos aeuum Constantini M. et transitum eius ad Christianismum, qui duodecim annis Nicaenum Concilium praeuertit, longissimo interuallo praecedere debuisse. Quicquid huius rei sit, illud saltem inficiandum non est, ex eiusmodi submissione spontanea nihil praeter inspectionem aliquam in cultum, disciplinam et administrationem bonorum in Ecclesiis subiectis, minime vero Imperium aut iurisdictionem, in fraudem ciuilibus Potestatis, enasci potuisse.

§. XXII.

Sed quo ista, inquires, rerum simulacra? quae si vel maxime quondam extiterint, iam pridem tamen defuerunt. Quid magnopere refert scire, qua ratione se habuerint veterum Christianorum primis illis seculis fodalitia, cum inde a *Constantini M.* aeuo collegiorum publicorum formam assumerint? cum hodie nulla fere sit societas Ecclesiastica in ciuitate, quae publica non sit, hoc est, quae publica auctoritate non consistat, et legibus ciuitatis non sit exculsa? Enimuero cum exemplis eruditissimorum virorum, qui in hac arena vires suas sunt experti, me tueri possem, magis ad rem conducere arbitror, si rationes ipsas, quae huc me impulerunt, exponere aggrediar. *Primo* equidem fatis est compertum, hodiernum in ciuitatibus nonnullis eiusmodi societates priuatas Ecclesiasticas

subsistere, quae nuda conuentione coaluerunt, quibus ideo vi libertatis naturalis cuncta licebit facere ad sui constitutionem et conseruationem necessaria, quamdiu a summo Imperio non impediuntur vel prohibentur. *Secundo*, cum naturaliter liberum fit, sacrorum causa coire, consequens esse, coetum, quamuis in eum coeperit operari summa potestas, eatenus tamen liberum manere, quatenus libertas mandato imperantis mutationem non sit passa. *Tertio* denique, ingentem vim inesse exemplis primi illius aevi, quod videamus ipsos Apostolos, diuino spiritu actos, harum societatum auctores esse, quos in ea re illicito versatos fuisse, vel cogitare piaculum fuerit.

§. XXIII.

Priuatas associationes excipiant *publicae*, quas publica auctoritate constantes et ordinatas §. VII. dixi. Quilibet animaduertit, diuersitatem hic peti a causa effectrice, atque adeo latius patere acceptionem altera illa, quae a forma deriuatur, de qua in iuris publici disciplina plenius agi consuevit. Forma enim considerata, priuata adhuc dici solet, quae extra locum sacris specialiter dedicatum, resectis cunctis externi ornatus solemnibus, ex formula praescripta, (quae quidem pro circumstantiarum varietate et ipsa variare potest,) cultui diuino vacat, quamuis quatenus legibus, consuetudine, vel pactis firmata et ordinata reperitur, iuxta priorem acceptionem, publica recte appellatur¹. Cum vero publicae natura et diuersae species

ex

1) Conf. HENNINGES. *Meditat. ad Instr. Pacis Art. V. §. 31. lit. d. p. 532. sequ.* LINCKER. *Cl. III. Resp. 18.*

ex operationum diuersitate fummae Potestatis circa societatem Ecclesiasticam suam demum firmitatem indipiscantur, consequens est, hac demum inuestigata, quod suo loco fiet, de illa certam sententiam ferri posse.

§. XXIV.

Interim illud in aprico positum est, ex associationibus his particularibus, priuatis publicisque, per nationem integram aut imperii cuiusdam totius ambitum exsurgere Ecclesias particulares secundi et tertii generis, quas supra §. VII. indicaui. Non enim nationales solum, Hispanica, Gallicana, Germanica, sed et Orientalis et Occidentalis, particulares sunt, si ad complexum vniuersalis Ecclesiae comparentur; quemadmodum Concilium illud demum oecumenicum est, non quod ex Orientis tantum aut Occidentis Episcopis seorsim colligitur, verum quod ex totius orbis Christiani Ecclesiis legitime conuocatum congregatur. At cum supra demonstratum sit, quod Ecclesiae particulares primi generis singulae summo Imperio, in cuius ditione vigent, subsint; idem de toto, particularibus secundi et tertii generis, quae ex partibus illis componuntur, iudicium erit, quod non nisi sub reipublicae Capite in corpus aliquod evadant. Nam quod in concilio nationis aut Imperii ad deliberandum de fidei et disciplinae capitibus conueniant, non maioris erit efficaciae ad Ecclesiam nationalem vel Imperii, quam coitio Metropolitanae cum suffraganeis ad Prouinciam, vel Episcopi cum Presbyterio ad suam Dioecesis. Neque etiam ignotum est, inde ab eo tempore, quo

Principes Romani Christo nomen dederunt, conuentus tales aut ab ipsis indictos, vnde illud HIERONYMI¹: *doce, quis Imperator hanc synodum congregari iussit?* aut veniam habendorum ab iis impetratam fuisse, quo iure Carolingicae etiam stirpis Imperatores et successores, vt et aliarum gentium Rectores, nemine reluctante, vfos esse, inuicta ipsorummet actorum Conciliorum et Annalium fide comprobatum est². Nimirum, quod verissime obseruauit GROTIUS³, synodorum illarum iudicium saltem fuit declaratiuum et consilii instar, quod sequi meri arbitrii erat, cum et sine synodo possent statuere, et saepenumero statuerent summi Principes, nec canonibus illis vis obligandi inesset, nisi lege confirmatis⁴.

§. XXV.

Deuenimus tandem ad Ecclesiam *Vniuersalem*, quam non aliam esse posse, ac quae ex collectione particularium primi et secundi generis oritur, haectenus dicta fatis euincunt. Penes hanc num fit imperium vel iurisdictio, ab eo tempore coeptum est disputari, ex quo in eo quidem, cum incredibili dispendio summorum
Im-

1) *Apolog. adv. Ruffinum* L. II.2) Luculenter GROTIUS *de I. S. P. c. VII. 4. 13.* CONRING. *de Conciliis* §. IX. *seqq. T. IV. Opp. ZIEGL. I. M. L. I. c. 15.* Conf. etiam MATTH. *Manuduct. ad Ius Can. L. I. Tit. 2.*3) *l. alleg. Declaratiuum* in rebus fidei; *consultatiuum* in rebus lege diuina non definitis.4) Optime CONRING. §. XVIII. vid. §. *sequ. n. 3.*

Imperatorum, conuenirent ecclesiasticis ordinibus adscripti, esse quoddam in sacris Imperium absolutum et a ciuili diuersum, circa formam tamen regiminis a se inuicem diuortium facerent, quam alii monarchicam, alii aristocraticam fingeant. Vt paucis rem expediam, duo, quae ex praecedentibus iam certa haberi debent, in memoriam reuocabo. *Primum*, societates particulares Ecclesiasticas primi generis, siue topicas, summae potestati esse subiectas. *Secundum*, eandem subiectionem durare in societatibus Ecclesiasticis particularibus secundi et tertii generis siue Nationum et integrorum Imperiorum: vnde necessaria consecutione emergit, has in vnam Ecclesiae compagem, ideali quadam combinatione, redactas Imperium mutare non posse, sed singulas quasque eidem subditas manere. Igitur, quod vltius inde emanat, nullum est in sacris Imperium vniuersale; nulla Ecclesiae vniuersali est peculiaris forma Imperii, neque monarchica neque aristocratica: (modum directionis in Conciliis generalibus, qui ordinem saltem processus continet, semper excipio:) igitur nec cogi potest Ecclesiae vniuersalis concilium, nisi a summis potestatibus, quibus secundi et tertii generis Ecclesiae particulares subsunt: quod vtut olim, quando Christianus orbis cum τῆ ὀκισμένη, siue orbe Romano, ex accidenti, iisdem ferme finibus concluderetur, facilius operae fuerit, hodie tamen, diuisis vastissimi corporis membris, difficulter admodum, et nonnisi coniunctis summarum potestatum animis et viribus, cuius rei vel vna Constantiensis synodus, incredibili labore Sigismundi Imperatoris aegre coacta, fidem faciat, praestari possit. Etsi ve-

ro

ro vniuersalium synodorum magna semper merito suo fuerit auctoritas, attendi tamen interest obseruationem SOCRATIS²: *quod ex quo Imperatores Christiani esse coeperint, ex illis pependerit res Ecclesiasticae, et MAXIMA quaeque CONCILIA tum facta sint antea, tum hodieque* (scripsit autem seculo V.) *fiant.* Certum siquidem est, Imperatores concilia illa generalia non solum conuocasse, sed et iis praesedis, et decretis in iis conditis robor legum addidisse³: vt ideo vniuersalium etiam synodorum decreta et canones non sua vi, quod vt ante de nationalibus dictum, Patrum iudicium

1) Prouinciaryum Romani Imperii complexus οἰκουμενή. LVC. II. 1. vnde oecumenicarum synodorum appellatio; κόσμος etiam l. 9. π. de lege Rhodia de iactū: Constantinopolis ὅλη τῆ κόσμου μητρόπολις CHRYSOSTOMO, notante SALMASIO de Prim. Papae c. X. Roma CAPVT MVNDI, id est Orbis ex Romani iuris prouinciis constantis. Orbem suum Occidentis Imperium vocat HONORIVS in l. 20. C. Th. de Paganis sacrificiis et templis. Conf. l. 2. pr. C. de iureiurando propter calumniam. Hinc ineptae postea Glossatorum disceptationes de Imperio Mundi ad Imperatorem pertinente. Vide GROT. de I. B. et P. L. II. c. XXII. §. 3. I. GOTHOF. ad L. ἀξίωσις c. VII. et RITTERSHVSIVM ad Guntheri Ligurinum p. 56.

2) H. E. L. V. in proem.

3) SOZOMENVS quidem L. I. c. 9. legem latam a CONSTANTINO M. memorat: vt CONCILIORVM decreta firma et inconcussa manerent: quibus consentanea habet EVSEBIVS de vita eius L. IV. c. 27. Ipsi Patres Synodi oecumenicae Constantinopolitanae in synodali Epistola ad THEODOSIVM M. rogamus igitur tuam clementiam, vt per literas tuae pietatis RATVM ESSE IUBEAS CONFIRMESQVE CONCILII DECRETVM: et sicut literis, quibus NOS CONVOCASTI, Ecclesiam HONORE profecutus es, ita etiam SUMMAM EORVM, QVAE DECRETA sunt, CONCLUSIIONEM SENTENTIA ATQVE SIGILLO TVO CORRO-

um in illis quoque saltem esset declaratiuum et consultatiuum, sed ex confirmatione demum summorum Imperantium obligandi necessitatem nanciscerentur. Non minus ingenue, ac vere, RICHERIVS⁴, Doctor Sorbonicus, de synodo prima oecumenica Nicaeae habita differens: *quae omnia ostendunt*, inquit, CONSTANTINVM Imperatorem indixisse et conuocasse Concilium Nicaenum, eidemque praesedisse et ACTA CONFIRMASSE. Siquidem proprie loquendo Imperatores acta synodorum confirmare dicuntur, quando LEGE LATA cuncta in rem iudicatam transire iubent; quam ad rem COACTIONE et potestate absoluta opus est, qua ECCLESIA IVRE DIVINO CARET. Superest igitur, vt fateamur, nexum vniuersalis Ecclesiae sola doctrinae fidei conformitate, quam ad unitatem satis habent Confessores nostri⁵, et charitatis mutuae vinculo colligari, ideoque vnionem esse, vt vocant, non κατ' ὑπεροχὴν, sed κατ' ἰσότητα, cuius firmamenta praecipua olim fuerunt synodi generales, quibus praeter conseruationem vnitatis in doctrina conformitas etiam in potioribus rituum et disciplinae capitibus obtinebatur, et formatarum⁶ vsus.

G

§. XXVI.

ROBORES. Conf. Constitutionem MARCIANI in l. 4. C. de summa Trinitate, et IUSTINIANI Nou. VI. c. I. §. 8. et CXXXI. c. 1.

4) H. C. G. L. I. c. 2. §. 8.

5) AVG. CONF. Art. VII.

6) *Formatae*, genus canonicarum vel ecclesiasticarum literarum, et nota inter eos, a quibus et ad quos dabantur, pacem ecclesiasticam, id est, conformitatem doctrinae, vigere: de quibus pleni sunt Conciliorum canones. SIRMONDVS ad Sidonium p. 66. in ἀπολυτικὰς, *dimissorias*, et συστατικὰς, *commendaticias*, partitur, quod

§. XXVI.

Euoluta Ecclesiae indole, in qua nulla Imperii vel Iurisdictionis apparuerunt vestigia, origines tandem Iurisdictionis Ecclesiasticae, quae tantopere postea caput extulit, perscrutabimur. Eas a fundatore Ecclesiae, Filio Dei, non arcessi debere, satis, quae iam anticipari dicere, commonstrant. Qui negavit regnum suum huius mundi esse, qui Regem se proclamari noluit, qui ius dicere renuit inter volentes, qui non habuit, ubi caput reclinaret¹, qui Magistratum summorum in se suosque imperium et iurisdictionem non declinavit, quin suos afflictiones et persecutiones a ciuilibus potestatibus mansuras praedixit², et dirissimum

quod verum puto intuitu ecclesiasticarum personarum, quibus dabantur; sed et *communicatorias* peculiarem speciem fuisse, libenter assentior FERRARIO L. I. c. 7. quemadmodum et *εἰρηναῖα* αὐτοκρατορίας separantur can. XI. Concilii Chalcedonensis generalis. Fuisse seculo VI. et VII. adhuc simplices, formulae apud SIDONIVM L. VI. 8. et MARGVLFVM L. II. 46. 47. et apud *veterem formularum auctorem*, quem BIGNONIUS Marculfianis adiecit, n. XII. occurrentes satis probant; inde a seculo XI. autem elementa graeca certis locis, velut ex arcani quadam disciplina, adiecta apud BURCARDVM, IVONEM et GRATIANVM, quem vide *Dist. 73. tota ex fragmento ATTICI* Constantinopolitani, quod *voδείας* haud vanis argumentis conuicit BLONDELLVS *de la primauté en l' Eglise p. 467.* Ex instituto de Formatis FRANCISCVS BERNARDINVS FERRARIUS *de antiquo ecclesiasticarum epistolarum genere, libris III. Mediolani 1613. 8.* (qui L. I. c. 2. GERHARDI RODOLPHI libellum memorat de *literis canonicis*;) et PHILIPPVS PRIORIVS *in disp. de literis canonicis, Paris 1675. 12.* Conferendi etiam SIRMONDVS l. alleg. BIGNONIUS *ad veteres formulas c. XII. et ZIEGL. de Episcopis L. III. c. 33.*

1) LVC. IX. 58. 2) MATTH. X. 18. sequ. IOH. XVI. v. 1. sqq.

mum supplicium ipse subiit, qui Doctorem salutis et vindicem legis antiquae in omni vita se gessit, spontaneum saltem obsequium praestolans³, qui paulo ante reditum ad Patrem suos ad docendum tantum et baptizandum gentes emisit, eisque ad finem vsque seculi se affuturum promisit⁴, ne fingamus eum auctorem noui Imperii nouaeque in terris iurisdictionis, quam cum a se, quod poterat⁵, sumere nollet, ab Imperio ciuili nec postulauit, nec vnquam est consecutus. Sicut vero ipsum miserat Pater, ita et misit suos⁶. Formula vtriusque missionis⁷, et quae perditas Israeliticae domus oues, et quae gentes respicit, vnice ad doctrinae propagationem pertinet; ad eam vnice collimant genera diuersarum functionum et charismatum in Ecclesia, a gentium Doctore⁸ relata. Cum in vltima coena cum discipulis suis accumberet, inter hos de principatu ortam contentionem sic diremit⁹: *gentium reges in eas dominantur: quique eis imperant, gubernatores appellantur. At vos non ita: quin vestrum maximus perinde sit ac minimus: et qui praest, perinde ac qui ministrat.* Ipsa ligandi soluendique, peccata remittendi et retinendi, potestas mere est spiritualis; vis etiam

G 2

extra-

3) LVC. X. 16.

4) MATTH. XXVIII. 19. 20.

5) MATTH. IV. 11.

6) IOH. XVII. 18. XX. 21. collatis cum LVC. IV. 18. sequ. et XXII. 29. Conf. PVFEND. de H. R. C. §. 18.

7) MATTH. X. et XXVIII. 19. sequ.

8) I. COR. XII. 28. sequ. EPHES. IV. 11.

9) LVC. XXII. 25. 26. Vide dicta veterum in eandem sententiam apud ZIEGL. de Episcopis L. III. c. 30. §. 11. sequ.

extraordinaria, quam minati, aliquando et exercuerunt aduersus improbos, Apostoli, nihil iurisdictionis in se continet. Vnicum forte posset esse offendiculo, quod inuitis quoque magistratibus ¹⁰ debuerint profiteri veritatem coelestem: sed praeterquam, quod illud fuerit ex singulari praecepto eius, cui potestas data est omnis in coelo et in terra, ad fundandam Ecclesiam maxime necessario, illud imprimis cogitandum, longe aliud esse, praeferre iussum diuinum humano, aliud se subducere Imperio et Iurisdictioni ciuilium potestatum, quam vbiq̄ue saluam et integram voluerunt Apostoli, et iurisdictionem sibi arrogare, quam illi nunquam affectarunt. Sed haec forte in re clara iusto copiosiora.

§. XXVII.

Vndenam vero, inquires, primordia et causae iurisdictionis illius? Dicam, quod res est, initium quaerendum in ipsa indole societatis, siue collegii, quod vt suapte natura ita est comparatum, vt functiones ad se spectantes communibus suffragiis possit ordinare, rationem certam agendi introducere, statuta condere, controuersias ortas cognoscere, componere, decidere, quamdiu istae partes a summa vel vicaria potestate non occupantur; ita idem in sodalitiis illis primorum seculorum ecclesiasticis euenisse tanto minus mirandum, quanto certius constat, nullam eorum curam a summis Magistratibus habitam fuisse. Accessit collegiorum instituendorum, dummodo publicis sanctionibus vetita non essent, illa aetate licentia, quodque Iudaeis

10) MATTH. X. *toto*. ACT. V. 29. 41. 42.

is

is, sub quorum nomine, saltem primis temporibus, Romanis veniebant Christiani, moribus suis viuere permetteretur¹, quae cuncta quidem id effecerunt, vt liberior his res suas constituendi moderandique occasio suppeteret. Itaque illi ſynedria ſiue confefſus ad formam iudiciorum inſtituere², quibus probati quique, vt ſupra dicebat TERTULLIANVS, ſeniores, Paſtores et Laici, praeeſſent, qui ordinem in cultu et obſeruationem diſciplinæ, ex regulis diuinæ legis et confoederationis, curarent, cauſasque emergentes ſollicite expenderent et iudicarent. Eſſi vero illa cognitio principio ad res ſolas ſocietatis et membra, qua talia, ſpectaret, ac conuentione totius vniuerſitatis niteretur; breui tamen aliud cognitionis genus adiectum, poſtquam illi, quibus lis de quacunque re alia extra ſocietatem eſſet, et Chriſti³ et Pauli⁴ praeceptorum memores, quorum ille de rebus, quibus facile caretur, litigiis interdixerat, hic Corinthios, quod coram tribunalibus Gentilium, ineuitabili nominis Chriſtiani dehonestamento, rixarentur, ſeuere obiurgauerat, eosdemque ad arbitros ex ſuis de-

G 3

lega-

- 1) Ex edicto CLAVDII apud IOSEPHVM *Antiqu. L. XIX. c. 5.* Prolixe SELDENVS *de Synedriis L. I. c. 8.* ſacrorum libertas etiam antiquior, et Iudaeis, vt videtur, a POMPEIO et GABINIO relicta. Conf. SPANHEMII *orbem Romanum c. XI. edit. Londinenſ. 1703. p. 323.*
- 2) Vid. Dn. BOEHM. *Diſſ. VII. quae eſt de confefſu ordinis Eccleſiaſtici.*
- 3) MATTH. V. 40. *ſequ.* ad quem locum praeclare commentatus eſt GROTIUS.
- 4) I. COR. VI. 1. *ſeqq.*

legauerat, controuersias suas ad Ecclesiam aut Ecclesiae senatum ex compromisso deferrent, eiusque decisioni submitterent⁵. Porro, licet nomina Episcopi et Presbyteri initio promiscue acciperentur⁶, inualuit tamen pedetentim, vt illi proprium Episcopi nomen cederet, qui primus inter Presbyteros esset, et cum praerogatiua sessionis directione quadam in senatu Ecclesiae defungeretur; quo factum, vt initio seculi IV. quando *Constantinus M. Imp.* deserta gentilium superstitione ad Christianorum sacra conuerteretur, nulla iam vrbs paulo spectatior intra amplissimi Imperii terminos censeretur, quae suum Episcopum non haberet. Effecit autem, quae in primis illis Ecclesiarum praesulibus cum scientia rerum diuinarum coniuncta erat morum probitas et vitae sanctimonia, vt delegata iis a societate potiori curarum parte, singuli quoque, sicubi litibus implicarentur, ad eorum arbitrium confugerent, inque illorum sententia acquiescerent. Neque hoc ipso tamen iudices fiebant, aut potestate iuris dicundi exequendique aduersus inuitos, quae demum vera est iurisdictio, potiebantur, sed res omnis compromisso partium stabat, quae, si minus obsequentes essent, iam vi legitimi Magistratus
ad

5) De his originibus egregie differit *SARPIVS L. IV. p. 297. seq.*

6) Copiose *HIERONYMVS in Comm. in Epist. ad Titum et in Epist. ad Euagrium*, cuius sententiam defendit *BLONDELLVS in Apologia pro Hieronymo*. Argumentis a Timothei et Titi Episcopatu deriuatis satisfecit *Dn. BOEHM. Diff. VII. §. 9. seq.* et *DODWELLIANIS*, quae pro somniis magis, quam argumentis, habenda, magni nominis *Vir, IOAN. FRANCISC. BVDDEVS in Exerc. iam supra laudata de origine et potestate Episcop.*

ad officium erant compellendi ⁷. Certe compromissariam, non forensem, omnem ante Constantinum Episcoporum cognitionem fuisse, et res ipsa testatur, et ex ipsis Romani ritus agnoscunt SARPIVS et ESPENIVS ⁸, vt mirer, clarissimum ICTUM, IOH. STRAVCHIVM ⁹, in eam descendere potuisse sententiam, Ecclesiam inde iam ab initio suum forum habuisse, neque hoc priuilegio Principum, sed iuri Ecclesiae proprio deputari debere.

§. XXVIII.

Vbi vero *Constantinus M. A. CCCXIII.* pacem Ecclesiae dedisset, quo erat animo Episcopis impensissime addicto, inter alias plures, quibus commodis Ecclesiae consultum vellet, hanc quoque a SOZOMENO ¹ relatam tulit: *vt permissum esset litigantibus ad Episcoporum iudicium prouocare, SI MAGISTRATVS CIVILES REIICERE VELLENT: eorum autem sententia rata esset, aliorumque iudicum sententiis praeuale-
ret, perinde AC SI AB IMPERATORE IPSO LATA FV-
ISSET:*

7) Conf. l. 3. C. de Iudiciis.

8) SARPIVS l. all. ESPEN. I. E. P. III. Tit. 1. c. 1. n. 10. et 22. quibus addendus ex Episcopalibus Anglis BINGH. L. II. c. 7. §. 1.

9) ad L. Decis. Diff. I. c. 3. n. 12. seqq. argumentum, quo vitur, Apostolum, cum de vero Iudice, quem adire vetat, loquatur, de vero etiam Iudice loqui oportere, quem adire praecipit, ἀσυλλόγιστον est. Can. Apost. LXXIII. vt sunt multa in iis canonibus, aut ad instituta seculi IV. aut ad compromissorium Iudicium, quo etiam pertinet Can. XII. Synodi Carthaginensis ab eo allegatus, referri debet. Canon vero Chalcedonensis oecumenicae plane vrgeri nequit, cum ea aetate Iudicium forense Ecclesiasticum pridem esset ordinatum.

1) H. E. L. I. c. 9.

ISSET: *utque res ab Episcopis iudicatas Rectores Pro-
uinciarum eorumque officiales EXECVTIONI mandarent,*
NICEPHORVS ²: *permisit Constantinus Clericos immunes
ac liberos. LEGE LATA, Episcopis dedit Iurisdictionem
et SVPER CLERICOS et SVPER LAICOS, TAN-
QVAM DELEGATIS SVIS, si quidem CIVILIVM IV-
DICVM COGNITIONEM DECLINARE voluissent. Du-
bium, an etiam parte altera inuita? quod affirmat
SARPIVS ³: quin imo, inquit, lite coram Iudice seculari
pendente, quicumque esset causae status, si alterutra pars,
ALTERA LICET OBLVCTANTE, Episcopum sibi iu-
dicem deposceret, illico ad eius cognitionem ius utique defere-
batur. Eius certe est tenoris rescriptum Constantini
ad Ablaium Praef. Praetorio apud SIRMONDVM ⁴ quod
ad edictum ante emissum prouocat, idque ad causas
minorum profert, sed cui status quaestionem haud va-
nis argumentis mouit praestantissimus GOTHOFRE-
DVS ⁵. Quodcumque huius rei sit, (neque enim haec,
cum prolationem iurisdictionis tantum concernant,
hic discutere animus est,) id saltem obseruandum, ex
eo tempore iurisdictionem illam verecundi nominis,
quam *audientiam Episcopalem* vocarunt, inuectam esse,
forensam quidem eam et ciuilem, at non *ordinariam*,
fed*

2) H. E. L. VII. c. 46.

3) l. all.

4) l. 1. de Episcopali iudicio in Appendice Cod. Theodosiani T. I. O-
pusculorum. Ex illo c. 35. quicumque c. 11. qu. 1.

5) ad l. 1. Tit. Extrauagantis de episcopali iudicio T. VI. p. 303.
sequ. SELDENVS in Vxore Hebr. L. III. c. 28. pro genuino
agnouit, a quo tamen abit ipse BINGH. L. II. c. 7. §. 3. VA-
LESIVS filet ad locum *Sozomeni*, forte, quod suspectum istud
haberet.

sed delegatam, non propriam, sed compromissoriam, non perfectam, quod neque apparitionem, neque executionem propriam haberet, sed quae, iudice CVIACIO, magis ad notionem accederet⁶: maximi tamen momenti, quod vicaria Principis, et ab ea prouocatio non esset⁷. Atque intra hunc modum per sequentium etiam Imperatorum edicta res stetit, ex quibus ARCADII et MARCIANI leges Codici Iustiniano insertae leguntur⁸.

§. XXIX.

Aliud etiam tribunal, volentibus Imperatoribus, erectum, causarum et personarum Ecclesiasticarum; sed pedetentim, et suis cancellis circumscriptum. Id enim Patribus Nicaenis¹, quorum acta lege confirmavit *Constantinus*, ad ordinem Ecclesiae firmandum utile futurum visum, si, cum ad typum Imperii in provincias haecenus diuisi et ipsa, sed priuata saltem et compromissoria opera, res suas fere instituisset, eadem in posterum etiam politia vteretur, et in singulis prouinciis is, qui in metropoli sedem haberet, reliquos eiusdem prouinciae Episcopos honore et potestate antecelleret; ita enim morem inueteratum omnium optime custoditum iri. Eam certe veram causam puto, quod Patres nouam a *Constantino* introductam diuisionem a *Zosimo*² narratam, quae probabili coniectura non multo post bellum Licinianum a. CCCXXIII.

H con-

6) NOV. VALENTINIANI III. tit. XII. in app. C. Theodos. CVIACIUS in paratitlo ad tit. C. de Episc. aud.

7) l. 8. C. de Episc. aud.

8) l. 7. 8. 13. eod.

1) Can. IV.

2) Hist. nouae L. II. p. 109. ed. Oxon. PAGIUS in Crit. in annal. Baronii diuisionem Imperii ad a. 332. refert.

confectum, atque ideo ante synodum Nicaenam, biennio post celebratam, contigit, nondum omni ex parte sint secuti. Fuit sane summa tum Ecclesiae in prouincias distributio, et praecipua in singulis Metropolitanae dignitas et potestas, finibus prouinciae cuiusuis coercita, nisi mores antiqui³ vni alteriue, vt Alexandrino, vel Romano, cuius dioecesin *Ecclesiis suburbicariis* inclusit R V F F I N V S⁴, Eusebiana⁵ historiae interpres, plures vna prouincias assignassent. Neque vero potestatem illam vltra confirmationem et consecrationem electi a comprouincialibus Episcopi, et ius synodorum bis in anno per prouinciam cogendarum, in quibus potissimum de sententiis excommunicatoriis ab Episcopis inflictis cognosceretur, productam fuisse, canones synodi⁶ satis ostendunt. Non adeo multis tamen annis interiectis *Antiochena*⁶, a. CCCXLI. sub *Constantio* habita, regulam inuexit, *nihil magni momenti Episcopos sine Metropolitanis agere debere*. Ex eodem etiam concilio liquet, ordinationem et destitutionem Episcopi ad synodum prouinciae, quemadmodum Clericorum, vt et horum Laicorumque excommunicationem ad Episcopum spectasse⁷. Idem coercet Clericos relictis suis *parochiis* in alias abeuntes⁸: idem quoque meminit Presbyterorum in vicis et pagis, itemque Chorepiscoporum, vt iam tum parochias in vicis et pagis constitutas fuisse, satis inde elucescat⁹. Cum vero partitio Imperii a *Constan-*
ti-

3) *Can. VI.*4) *H. E. L. X. c. 6.*5) *Can. IV. et V.*6) *Can. IX.*7) *Can. V. VI. X. XV. XIX. et XXII.*8) *Can. III. XVIII. et XXI.*9) *Can. VIII. et X.*

tino M. in quatuor summas *Praefecturas*, siue *tractus*¹⁰, in Oriente quidem in praefecturas *Orientis* et *Illyrici*, in Occidente in praefecturas *Italiae* et *Galliarum* hac lege esset instituta, vt singulis praefecturis certae *dioceses*, his rursus *prouinciae* certae subiicerentur¹¹; ita simile quid successu temporis in Ecclesiae schemate obtinuit, vt et in hoc collocarentur aliqui supra Metropolitae, quibus integra dioecesis, id est, complexus plurium prouinciarum, regenda committeretur, qui *Exarchi* dioecesium¹² a Graecis, *Primates* deinde itemque *Archi-Episcopi* a Latinis appellati¹³. Exarchorum dioecesium prima mentio fit in *Concilio Chalcedonensi*¹⁴, generali quarto, supra quos demum ascenderunt *Patriarchae*, illi nimirum, qui pluribus dioecibus praessent, quales fuisse, ambigi non potest¹⁵. Sane sub Constantinopolitano ex decreto¹⁶ *concilii Chalcedonensis* fuerunt dioeceses, Thracica, Asiana et Pontica. Patres synodi *Arelatensis I. ad Syluestrum*

H 2

Pon-

10) Vid. GUTHER. *de off. Domus Aug. L. II. c. 6.*

11) Ad istam partitionem, praeter ZOSIMVM, qui prouincias recensere omisit, facit *notitia utriusque Imperii* sub Theodosio Iunioris scripta, quam commentariis illustrarunt ALCIATVS et PANCIROLVS. Conf. PANVINIVM *de Imperio Romano p. 884. Ed. Ven. 1558. 8.*

12) Metropolitae etiam aliquando *exarchi* dicti, sed τῆς ἐπαρχίας, *prouinciae*: similiter et *Primates*. Docte ZIEGLERVS *de Episc. L. I. c. V. §. 11. sequ.* De *Archi-Episcopi* titulo locus est WALAFRIDI STRABONIS *de rebus Eccles. c. 31. Archi-Episcopus, qui ipsis Metropolitanis praecminent, etc.* apud SCHILT. I. I. C. L. I. tit. 3. §. 10. in not. a.

13) MARCAE *diff. de Primatu Lugdunensi §. 10. sequ.*

14) *Can. IX. XVII.*

15) Vid. ALLATIVM *de Ecclesiae Occidentalis et Orientalis perpetua consensione L. I. c. 9. §. 1. sequ.*

16) *Can. XXVIII.*

Pontificem: *placuit per te, qui maiores dioeceses tenes, potissimum omnibus insinuari*¹⁷: etsi lubenter largiar, nomen illud frequenter Exarchis dioecesium tributum, nec omnes ea praerogatiua insignitos plures vna dioeceses, aliquos etiam ne integram quidem rexisse. Interim saltem illis in dioecesibus, quarum Exarchi vel Primates sub Patriarchis essent, hi gradus inualuerunt politiae Ecclesiasticae, vt parochiae Episcopis, Episcopi Metropolitae, Metropolitae Exarchis Dioecesium, hi vero Patriarchis parerent. Sed de eo adhuc quaerendum, quae fuerit hic subordinatio personarum et causarum.

§. XXX.

Duo hic praemonenda: *primo* quidem, ea quoque, quae canonibus hac de re sancita, beneficio Principum deberi, quod, vt sententiae conciliorum valerent, et executioni mandari possent, ab Imperatoria confirmatione fuerit impetrandum¹: *deinde*, ita se gessisse primos illos Principes Christianos, vt quamuis augendae rei Ecclesiasticae essent studiosissimi, negotia tamen Ecclesiastica vbique fere a secularibus separarent, atque secundum prioris generis causarum mensuram iurisdictionem etiam in personas temperarent: quod ne gratis dictum videatur, ex ipsis rerum documentis illustrabo. Atque illud ex antecedentibus iam constat, Synodum Nicaenam reliquisse quidem Episcopis potestatem deiiciendi Clericos a gradu, eosdemque et Laicos excommunicandi, salua tamen prouocatione
ad

17) Apud PAGIUM *de vit. Pontif. T. I. p. 75.*

1) *supra §. XXV. et in notis n. 3.*

ad synodum prouinciae. Iudicium de religione ad cognitionem Episcoporum transfert *constitutio* GRATIANI², atque illi etiam praeter causas religionis, seu fidei, *negotia ex quibusdam dissensionibus leuibusque delictis ad religionis obseruantiam pertinentia* addicit, regulam tamen simul firmando, vt *qui mos sit causarum ciuilium, idem in negotiis Ecclesiasticis obtineat*; a delictis etiam leuibus ad religionis obseruantiam pertinentibus diferte ea separando, *quae actio criminalis ab ordinariis extraordinariisque Iudicibus aut inlustribus potestatibus audienda constituat*. Perspicuum igitur est, aetate illa, id est, a. CCCLXXVI. Clericos omnes, etiam superioris gradus, in causis pecuniariis coram ciuili magistratu forum sortitos, in delictis vero diuersitatis *communium et priorum* rationem habitam fuisse, vt in illis quidem actio criminalis promiscue ab ordinariis extraordinariisque Iudicibus et inlustribus potestatibus audienda esset, his vero tantum leuia delicta ad religionis causam pertinentia accenserentur³. Generalior videtur definitio synodi *Constantinopolitanae* I.⁴ a. CCCLXXXI. quae accusationem Episcoporum ad synodum prouincialem, vel si in hac crimina intentata corrigi non possint, ad dioecesanam reiicit, sed et ipsa de ecclesiasticis solum criminibus tractat, atque, vt loquuntur, primam tantum instantiam instruit, prius quam nimirum accusator *Imperatoris aures molestia efficiat, vel secularium Principum iudicia perturbet*: ex quo manifestum fit, et reliquarum causarum cognitionem penes Iudicem secularem mansisse, et a senten-

H 3

tia

2) l. 23. C. Th. de Episc. Ecclesiis et Clericis.

3) Vid. GOTHOFR. ad d. l.

4) Can. VI.

tia synodi, etiam dioecesanae, ad seculare iudicium liberum recursum patuisse. Patet id non obscure ex illo ipso, quod hic obiici solet, VALENTINIANI Senioris ad Claudium P. V. rescripto a. CCCXCVI. dato⁵; vtpote quod exauctorato Antistiti, Chronopio, non ideo dicitur mulctam argentariam, quod a septuaginta Episcoporum sententia ad P. V. sed quod ab illius confirmatione a P. V. facta ad Imperatorem prouocasset, forte, quod a P. V. prouocatio non esset: vnde id emanat, a iudicio Episcoporum ad P. V. appellationem recte interponi potuisse. Constitutio HONORII⁶ a. CCCXCIX. eandem normam sequitur: *quotiens, inquit, de RELIGIONE agitur, Episcopos conuenit iudicare: CAETERAS vero CAVSAS, quae ad ordinarios cognitores, vel ad vsum PUBLICI IVRIS pertinent, LEGIBVS OPORTET AVDIRI: ad quam est authentica interpretatio VALENTINIANI III.⁷ constat, Episcopos et Presbyteros FORVM LEGIBVS NON HABERE, nec de ALIIS CAVSIS, secundum ARCADII et HONORII diuina constituta, quae Theodosianum corpus ostendit, PRAETER RELIGIONEM, posse cognoscere.* Porro, eiusdem HONORII constitutionem a. CCCCXII. editam⁸, quae Clericos apud Episcopos accusare praecipit, de Ecclesiasticis delictis capiendam esse, non improbabili coniectura, ex remotionis poena ibidem commemorata, deduxit GOTHOFREDVS⁹. Nec ultra processisse

5) in l. 19. C. Th. quorum appellationes non recip. vbi GOTHOFR. Idem ad l. 21. eod. de appellat.

6) l. 1. C. Th. de religione.

7) tit. XII.

8) l. 41 C. Th. de Episc. Eccl. et Cler.

9) ad d. l. Conf. ZIEGL. de Episcopis L. III. c. 30. §. 57.

cessisse *constitutionem VALENTINIANI III. a. CCCCXXV.*¹⁰ publicatam, et inuectiua in *infaustum praesumptorem, Ioannem*, qui post obitum *Honorii tyrannidem inuaserat*, quod *Clericos INDISCRETIM ad saeculares Iudices debere DEDUCI*, edixisset, et allegatio edictorum ab Antecessoribus emissorum manifestum reddunt. Eiusdem Imperatoris est *nouella constitutio* ante memorata, quae omnem prorsus scrupulum eximit. *Si ambo inquit, eiusdem officii litigatores nolint, vel alteruter, agant publicis legibus et iure communi. Sin vero petitor Laicus, seu in ciuili seu criminali causa, cuiuslibet loci Clericum aduersarium suum, si id magis eligat, PER AVCTORITATEM LEGITIMAM IN PUBLICO IUDICIO respondere compellat. Quam formam etiam circa Episcoporum personam obseruari oportere censemus, ut si in huiuscemodi ordinis homines actionem peruasionis et atrocium iniuriarum dirigi necesse fuerit, per procuratorem solemniter ordinatum apud IUDICEM PUBLICVM INTER LEGES ET IVRA confligant, iudicati exitu ad mandatores sine dubio reuersuro. Quod iis religionis et sacerdotii veneratione permittimus. Nam notum est, procuracionem in criminalibus negotiis non posse concedi. Sed ut sit vlla discretio meritorum, Episcopis et Presbyteris tantum id oportet impendi. In reliquis negotiis criminalibus iuxta legum ordinem per se subire coguntur. Si ab executore conuenti parere detrectent, seruato iuris ordine sententia teneat contumaces. Africanis tamen Patribus rogantibus a. CCCCXVI clementia Imperatoria indultum fuit, a Principe iudicium Episcopale in cognitione publicorum iudiciorum postulare¹¹; sed quod*

10) l. 47. C. Theod. eod. ibi GOTHOFR.

11) In Mileuitano II. c. 19. apud GRATIANVM c. placuit II. q. 1.

quod delegatum et priuilegii instar extitit. In *oecumēnica IV. Chalcedonensi* a. CCCCLI. illud demum cautum¹²: *si quis Clericus habet cum Clerico litem aut negotium, proprium Episcopum ne relinquat, et ad secularia iudicia ne excurrat, sed causam PRIVS apud proprium Episcopum agat, vel de Episcopi sententia, quos utraque pars elegerit, iudicium agitetur. Si quis autem praeter haec fecerit, canonicis poenis subiiciatur. Si Clericus autem cum proprio vel etiam alio Episcopo negotium aut litem habeat, a PROVINCIAE SYNODO iudicetur. Si autem cum ipsius prouinciae Metropolitanō Episcopus vel Clericus controuersiam habeat, DIOECESIS EXARCHVM adeat, vel imperialis urbis CONSTANTINOPOLIS THRONVM, et apud eum litiget. At praeterquam quod haec suo beneficio imputet MARCIANVS¹³ Imp. illud etiam *πρότερον*, PRIVS, vt recte monuit ZIEGLERVS¹⁴, negligi non debet, vt quod clare innuit, aditum ad secularia iudicia non intercludi, sed faltem post episcopalem cognitionem differri. Enimvero, vt eiusdem MARCIANI et LEONIS *constitutiones*¹⁵ praeteream, IUSTINIANVS etiam initio tantum ecclesiasticas, itemque Monachorum et Ascetiarum¹⁶, post etiam pecuniarias causas Clericorum, falua tamen prouocatione ad iudicem secularem, ex delictis vero solum propria, id est, ecclesiastica, episcopali iudicio permisit¹⁷.*

§. XXXI.

12) *Can. IX.*13) *l. 4. C. de summa Trin.*14) *L. III. c. 30. §. 61.*15) *l. 25. C. de Episc. et Cler. l. 33. pr. eod.*16) *l. 29. C. de Episc. aud. eod.* 17) *Nou. LXXXIII. et CXXIII. c. 22.*

§. XXXI.

Atque haec quidem pro instituti ratione poterant suffecisse. Manifestum enim reddunt, a quibus, quem in modum, et quibus data sit Iurisdictio Ecclesiastica, eamque non diuinae originis, sed vniuersam ab Imperio ciuili profectam esse et pendere. Illud tamen adhuc commemorandum, in occidente sequentibus seculis per gradus eo tandem deuentum, vt non solum Clericorum causae promiscue omnes, pecuniariae et criminales, ad tribunal Ecclesiae traherentur, sed et Laicorum negotia pleraque, variis coloribus quaesitis, eo raperentur. Malo haec SARPII^r, quam meis, verbis narrare. Ita vero ille: *nondum anni bis centum praeterierant, cum (Episcopi) omne iudicium, criminale et ciuile, in clerum sibi arrogabant, et in Laicos plerisque in rebus, causam esse Ecclesiasticam obtendentes. Deinde FORVM MISTVM comminiscuntur, quo contra Laicum agere possit tam Episcopus, quam Magistratus, vtercunque actionem prior intenterit: cuius fori intuitu, ad rem suam attentissimi, nullum seculari locum relinquentes, in omnes tanquam sui iuris inuolant. Si quis autem hanc tendiculam effugiat, neque ea capiatur, restat vnicus adhuc ad eos comprehendendos laqueus, nempe regula generalis pro fidei fundamento tradita: omnem causam ad forum Ecclesiasticum deuolui, si Magistratus vel IVS DICERE NOLIT vel IN IVRE DICENDO SEGNIOR SIT: et paucis interiectis: ab A. ML. cum iam omnes Clericorum causae factae essent peculiare foro Episcopali, et tot Laicorum causae SPIRITUALITATIS obtentu, aliaeque prope omnes MISTI FORI aspectu parte aliqua huic foro debeantur, ac denique*

I iuris

1) H. C. T. L. IV. p. 299. sequ.

iuris IUSTITIAEQVE NEGATAE colore magistratus seculares sibi subiecerint, eo tandem ventum est, ut affirmarent, Episcopum habere eam iudicandi potestatem, quae tam late patet ac diffunditur, neque concessione, neque conuentionia Principum, neque voluntate populi, neque inueterata consuetudine, sed Episcopi dignitati penitus insitam esse et essentialem, atque ab ipso Christo donatam. Pergit post aliqua: neque his tantum se finibus continent, sed addunt, neque magistratum, neque Principem ipsum, posse immiscere se cuiquam earum causarum, quae cleri sunt propriae, cum spirituales sint, quarum laici omnino sint incapaces. Illa quoque eximia sunt: nec aliter super spiritualem ligandi et soluendi potestatem a Christo Ecclesiae concessam, et super praeceptum D. Pauli de dissidiis inter Christianos componendis, re ad infideles iudices minime delata, temporis decursu per multos gradus fabricatum tribunal temporale, omnium quae sunt, aut fuerunt, maxime gloriosum: et in medio ciuilibus cuiusque regiminis institutum aliud, a publico illo minime pendens; ut qui de administrandis formis praecepta tradiderunt, huiusmodi reipubl. ideam viuere et vigere posse, vix vnquam animo conceperint. Finit tandem: neque vero mihi consilium est commemorare, quomodo non contenti ex tot tantisque sudoribus finem sibi propositum assequi, et forum, quod a ciuili regimine minime pendeat, sibi extruxisse, alium finem consecuti sint inexpectatum, et Imperium fabricarint, noua et insolenti opinione exorta, quae puncto temporis mirabiles fecit progressus, soli Romano Pontifici id tribuentes, quod tot Episcopi tam variis tamque admirandis artibus mille ac trecentis annis sibi compararunt, iurisdictionis suae fundamentum constituentes, non, ut antea, in ligandi et soluendi potestate, sed

sed

sed pascendi prouinciam substituentes, et eius virtute effici-
entes, vt iurisdictio omnis a Christo in persona Petri soli
Pontifici delata sit, verbis iis, PASCE OVES MEAS. Ha-
bes hic quatuor locos topicos indicatos, vnde laico-
rum negotia ad iudicium Episcopale transferri pos-
sint; si mixti fori sint, si spiritualitatis naturam habeant,
si Iudex secularis iustitiae administrationem deneget, si
segnior sit in causis tractandis: cum quibus gemina
sunt, quae in grauaminibus Nationis Germanicae² a.
c. 10 l. XXII. in comitiis Norimbergensibus oblatis
continentur. Etsi vero ista tanti sint ambitus, vt fo-
rum ciuile facile potuerint desolari, non tamen omnes
artes, quibus ad dilatandas fimbrias suas vsi, exhaust
SARPIVS; quin spicilegii vice addendae quatuor aliae,
consuetudo³, quaestio peccati, quae ad omnia laicorum
delicta extensa, iurisiurandi religio, si vel sola clausula
iuratoria instrumento inserta⁴, aut si instrumentum,
I 2 quod

2) GRAV. LXIV. LXX. LXXI. LXXII.

3) GRAV. LXXI. ad eandem prouocat Pontifex in c. 4. de immu-
nit. in 6to. Reformatio Iudicii Ecclesiastici Bambergensis a.
1463. art. 8. nisi causae profanae ex circumstantiis seu qualitate
personarum ac causarum de ANTIQVA CONSVETVDINE lau-
dabiliter praescripta, ad examen Iudicis Ecclesiastici pertine-
rent, veluti pauperum et miserabilium personarum. Addam et
reliqua, quod ad illustrationem caeterarum etiam causarum fa-
ciant. Si proponatur, causa eadem inter ipsos litigantes IVRA-
MENTVM interuenisse, vel FIDEM MANVALEM loco praesti-
ti iuramenti datum, - - seu si Iudices seculares et tempora-
les debite requisiti administrare RECVSASSENT seu dene-
gassent. etc. apud Ill. de LVDEWIG Script. Bamberg. T. I.
p. 1171.

4) ESPEN. P. III. T. I. c. 1. n. 36. sequ.

quod MORNACIVS⁵ notavit, a tabellione Apostolica auctoritate creato esset confectum: quibus admiffis causae pleraeque, si non omnes, contractuum, transactionum et ultimarum voluntatum, alimenta praecipua forensium disceptationum, Iudicio Episcopali accesserunt. Nec in his substitit ampliandae iurisdictionis lubido, iniuriae etiam a Laico Clerico illatae ad eam delatae⁶; nec minus actiones in rem contra Ecclesiasticas personas in eodem foro institui oportuit⁷; atque longum foret vsurpationes omnes perstringere. Hinc vero, seculis cum primis XIII. et XIV. inter Ecclesiasticos et ciuiles magistratus lites innumerae⁸, per concordias siue concordata, vt vocabant, passim sopitae, quae iustam omnino disquisitionem mererentur.

§. XXXII.

Sed ad metam tandem properemus, cuius causa omnis haec instituta est tractatio. Redeunt autem, quae haecenus asserta sunt, ad haec summa capita:
 1) Ciuitatis eam constitutionem esse, vt vni imperio summae potestatis omnium, qui in ea sunt, personae et res subiiciantur. 2) Imperio in personas inesse absolutum ius actiones ex-
 ter-

5) *ad l. 8. C. de episc. aud.*6) *GRAV. LXIII.*7) *Statuta synodalia a. 1260. apud LVNIGIVM in spicilegio Ecclief. P. I. p. 366. et in des ersten Theils Fortsetzung p. 1001.*8) *De confoederatione inter Barones Franciae pro seculari iurisdictione ab vsurpationibus Cleri vindicanda a. 1246. imita, ex MATTHAEO PARISIENSI, ESPENIVS l. all. c. 2.*

ternas omnium, quatenus in eorum potestate sunt, ad finem ciuitatis moderandi regendique. 3) Ecclesiam externam nullum regimen vniuersale externum a Christo aut ab Apostolis accepisse; sed 4) in quavis ciuitate societatem quandam ex Docentibus et Auditoribus compositam repraesentare; quae 5) nec natura sua, nec diuina lege, ab arbitrio Ciuili exempta, 6) idonea tamen sit illud in rebus legi diuinae non contrariis recipere. 7) Eam inde ab eo tempore, quo summa potestas curam eius habere coeperit, Imperium illius in se agnouisse. 8) Eam nec natura sua, nec ex institutione diuina, vim externam coactiuam, siue iurisdictionem propriam, habere: 9) hanc tamen ex concessione summarum potestatum indeptam aliquando esse et tractasse. Isthaec iunctim sumpta binas alias conclusiones pariunt; *primam*, neminem, praeter summam potestatem in ciuitate, imperium et iurisdictionem in Ecclesiasticam societatem, quae in ea est, occupare posse: *secundam*, Ecclesiam vicissim a nemine praeter illam, iurisdictionis compotem fieri posse. Illud praeterea dubio vacat, finem ciuitatis, qui summae potestati imperium in Ecclesiasticam societatem conciliat, eandem quoque ad illud capeffendum impellere: quemadmodum et Ecclesiae non potest non conducere, si potestas summa curam suam in eam intendat, quod ita securitati et auctoritati eius optime consulatur.

§. XXXIII.

Quemadmodum vero cura summae potestatis, qua Ecclesiam respicit, in illius aut *constitutione* aut *directio-
ne* cernitur, ita ad mensuram duplicis huius operationis causarum ecclesiasticarum determinationem exigi debere, haud cunctanter affirmauerim: adeo, vt quot

possint esse operationes summae potestatis circa Ecclesiam ad alterutrum finem spectantes, tot causarum illarum genera queant existere. Sunt autem, opinor, asserti non obscurae rationes. *Primo* enim id puto perspicuum esse, Ecclesiam, respectu ad Imperium habito, dupliciter, intuitu vel originis, vel durationis, considerari, quarum illa constitutioni, quomodocunque tandem contingat, haec directioni locum facit. Sequela igitur quaedam huius rei est, ut operatio quoque summae potestatis circa negotia Ecclesiae intra hos limites se contineat, ac ut ea demum ecclesiastica causa vere dici possit, quae ad alterutrum genus operationum possit referri. *Secundo*, causarum ecclesiasticarum genera ideo non aliunde rectius, quam a relatione Ecclesiae ad operationem summae potestatis deriuari debere, quod omnem tandem, quae ecclesiasticae nomine venit, causam ita comparatam esse oporteat, ut vel inde ab initio a summa potestate occupari, vel, si ea arbitrio collegii tractanda relinquatur, saltem, contradictione mota, ab illa definiri possit. Illud enim stricte non requiritur, ut operatio summae potestatis semper se exferat, modo agere, si velit, non sit impedita. Primis seculis ecclesiasticas causas fuisse, quis neget? quas tamen a Principibus summis prorsus intactas mansisse, nemo ignorat. In iis etiam societatibus, quae receptam in ciuitate formulam non sequuntur, plura videas negotia agi absque summae potestatis interuentu, licet dubium non sit, in eiusmodi quoque collegium eidem inspectionem et directionem competere, ad eandem etiam decisionem controuersiarum circa causas ecclesiasticas in eo emergentium vnice spectare.

Prae-

Praeterea modus operandi pro varietate negotiorum et ipse variare potest. Quaedam enim imperans solus agit, cuiusmodi fere sunt, quae eminentioris sunt potestatis: alia rursus collegio permittit, summo tantum arbitrio sibi seruato; alia etiam cum Collegio simul perficit: qua in re non vniformes sunt mores; quod libertas naturalis collegiorum mutationi obnoxia sit, atque pro diuersitate locorum et temporum plus minusue possit esse restricta. Documentum rei praebet ipsa Pastorum electio, de qua licet verum sit, eam in dubio ad societatem pertinere, negari tamen nequit, eam iam ante plura secula vel a Principibus ipsis fuisse exercitam, vel ad pauciores translata¹, plebi tantum adferendi causas, cur ipsi displiceat electio, copia relicta. Neque vero est, quod illam operandi potestatem ad consensum expressum tacitumue collegii ipsius cum Viro celeberrimo² referamus, quae rectius ab Imperio summae potestatis in actus imperabiles collegii petitur: quanquam id lubenter largiar, huius in electione Pastorum libertatem, si nulla particularis consideratio interueniat, facile non esse restringendam³. Plane illi audiendi non sunt, qui ius summorum Imperantium⁴ in hac aliisque causarum ecclesiasticarum partibus ex iure Episcopali, aut etiam Papali⁴, deducunt, quorum argumentis in dissertatione III. obuiam procedetur. Caeterum ex dictis plenior iam euadit *causarum ecclesiasticarum definitio; esse nimirum negotia ad coetus cuiusvis sacrorum communium ergo coaliti constitutionem et directionem spectantia, ab Imperio summo immediate vel mediate dependentia.*

§. XXXIV.

1) GROTIUS c. X. §. 13. 2) Dn. PFAFF. O. I. E. c. IV. art. 2.
3) Conf. PVFEND. de H. R. C. §. 45.

§. XXXIV.

Medio igitur dignoscendi causas ecclesiasticas stabilito, videamus, quae in earum numero locum possint obtinere. Exordiemur autem a *constitutione*, in qua 1) primae Imperii operationes sunt *approbatio* et *reprobatio* fodalitiorum Ecclesiasticorum. Illa in latiore sensu etiam patientiam solam, siue tolerantiam, quam leges christianae moderationis et prudentiae politicae gubernant, complectitur: cum toleratum collegium saltem, quamdiu fertur, ad eum effectum, vt illicitum non sit, et tutela publica fruatur, approbatum existimari possit. Porro, *approbatio* est vel absoluta vel limitata; vtraque plerumque legibus¹, foederibus, pactis, transactionibus, regitur. *Reprobatio* libera est, qua legibus, pactis, foederibus, transactionibus non impeditur. Ex vtraque de *migratione legum, pactorum, foederum, transactionum, de religione, de apostasia, de haeresi, de schismate, de tolerantia, de clanculariis coitionibus*, oriundae cognitiones ecclesiasticis causis recte annumerantur.

2) Ab approbatione proxima fere est *definitio dioecesium et parochiarum, institutio et ordo functionum et dignitatum ecclesiasticarum, constitutio aedium sacrarum, coemiteriorum, monasteriorum, descriptio matricularum*, quae ad ius sacrorum pertinere certum est; vt proinde et *inspectio in res sacras et religiosas, in fabricam aedificiorum ecclesiasticorum in subsellia, itemque materiae unionum, diuisionum Ecclesiarum et beneficiorum, finium regundorum*
inter

4) STRYKIVS Pater in *Diss. de iure Papali Principum Evangelicorum c. I.*

1) Vid. *infra* §. XLIV.

inter dioeceses et paroecias, iuris et obligationis dioecesanorum et parochianorum, προεδρείας, subordinationis, dotis, reddituum, aerarii, acquisitionis, administrationis, alienationis bonorum Ecclesiae, quaeque ab his omnibus pendunt et oriuntur cognitiones, ad ecclesiasticas causas merito referantur. 3) Cumque praecipua cura summae potestatis in ordinatione cultus externi versetur, in hoc vero non illud solum spectetur, ut puritas doctrinae coelestis illibata seruetur, et per praedicationem verbi animis auditorum sedulo instilletur, et sacramenta rite dispensentur, sed et id agatur, ut ritibus et ceremoniis sua forma constet, et ut vniuersim cuncta ordine et decenter fiant, nemo fortassis ambiget, disquisitionem de emendatione doctrinae et morum docentium et audientium, de recto usu et administratione sacramentorum, de delictis et censuris Ecclesiasticis, de poenis clericorum intuitu muneris peccantium, de ceremoniis, de temperandis vel negandis sepeliendi ritibus liturgicis, in hac classe esse reponendam. 4) In eundem censum venient electio ministrorum Ecclesiae cum actibus suis antecedaneis et succedaneis, ius Patronatus, surrogationes, permutationes, abdications, translationes, expectatiuae, prouisiones, salaria, decimae, sportulae, quaeque de iis cunctis, et de tempore deseruito et gratiae, lites excitari possunt. Nec vero refert, possessorio an petitorio contendatur, etsi ista inter Ecclesiasticum et secularem iudicem aliquando diuidi^a animaduertas, cum utrobique eadem ratio constituendae cognitionis militet, idem finis; ideoque merito eadem censeatur

K

com.

1) ESPEN. P. III. T. 2. c. 4. toto. Conf. CHARONDAM dans le grand coutumier de France L. II. c. 21. p. 161.

competentia. Nec 5) disciplina Ecclesiastica fileri debet, a qua hodieque nonnullis in locis sunt *deprecationes publicae*. Illa, quoties legibus publicis introducta reperitur, *observationem et castigationem admissorum*, nisi lex vel consuetudo alio tendat, haud dubie foro ecclesiastico transcribit.

§. XXXV.

Quamuis autem ipsi constitutioni iam insint quaedam, quae si recte attendantur, simul ad *directionem* et *conseruationem*, quam illa intendit, faciunt, sunt tamen et seorsum aliqua, quae ad istam maximum momentum afferunt, atque cum ecclesiasticis causis arctissime cohaerent. Huc retulerim 6) *scholarum publicarum, superiorum et inferiorum, institutionem*, et *sedulam observationem docentium et discipulorum*. Eadem fere hic occurrunt, quae de Ecclesia attuli, vt ista repetere velle, inutilis industriae haberi possit. 7) *Censuram librorum ad doctrinam fidei et ad disciplinam spectantium*. 8) *Visitationes speciales, et vniuersales*, et denique 9) *Synodorum coactionem*, sicubi eas negotiorum praestantia postulare videatur.

§. XXXVI.

Sed a principio isto cognoscendi abit vir summus, IOH. SCHILTERVS¹, qui duas regulas ponit, vnam: *omnes causae, quae ex IVRE DIVINO ET ECCLESIASTICO sunt decidendae, ad forum ecclesiasticum pertinent*: alteram; *quaecunque circa personas et res ecclesiasticas, qua tales, aut quatenus saltem a iurisdictione civili exemptae sunt, oriuntur controuersiae, ad forum ecclesiasticum spectant*. Ad priorem quod attinet, varia sunt monenda,

1) L. I. tit. 5. §. 6.

da. Primo enim incertum valde est, quid per ecclesiasticum ius intelligat, an canones Conciliorum, an decretales Pontificum, an leges ecclesiasticas a summis potestatibus latas? si canones, nondum erit expeditum, qui illi sint, an promiscue omnium, an quorundam solum, conciliorum? si decretales, iam plures admittentur causae censum istum minime sustinentes, imo absoluta quadam necessitate seorsum a secularibus tractandae erunt; quod nemo facile asseruerit, qui consilii et necessitatis rationes confusas nolit. Sane ut, quod in complexu iurium maiestaticorum continetur, ius sacrorum, in complexu illorum etiam administrari possit, nulla iuris ratio resistit. Similiter dicendum esset, quaestionem de gradibus in consanguinitate et affinitate interdictis, et de causis diuortiorum, nec olim potuisse, nec hodie posse, magistratum ciuilium cognitioni subiici, quod quam et naturae rei², et superiorum seculorum experientiae³, aduersetur, facile ostendi potest. Quem nexum etiam inesse arbitremur

K 2

isti

2) PVFEND. *de H. R. C.* §. 44.

3) LVDOVICVS BAVARVS diuortii sententiam tulit inter *Iohannem*, Regis Bohemiae filium, et *Margaretham*, Ducem *Karinthiae*. Extat illa apud GOLDASTVM *Const. Imp. T. I. p. 337.* Eam sic inquit Imperator: *ad ampliorem euidenciam tam dictorum, quam et dicendorum, ad redarguendum quoque voces et obstruendas fauces malignorum detractorum quorundam, nunc forte dicentium et dicere volentium in futurum, nos in praesenti negotio, siue iudicio, processisse de facto tantummodo et non de iure; cum iudicium de matrimonii diuortio faciendo spirituale sit, et propterea ad auctoritatem nostram minime pertineat; quemadmodum dicunt Episcopi quidam siue presbyteri cum suis sequacibus, MINVS VERE; IDQVE A PAUCIS RETRO TEMPORIBVS PRAEDICAVERVNT, et per quasdam verborum*

isti propositioni? nisi seculares omnes iuris diuini rudes et indociles existimemus. In altera vero regula incertum est, quo ambitu restrictio ad *personas ecclesiasticas, quatales*, facta accipiatur; an saltem in oppositione ad relationem, qua possessores sunt rerum soli vel iurium, quae cum his paria censentur, an ad alteram, qua persona extra sacram functionem consideratur. Tandem *exemptio*, quam regulae partem facit, mere iuris est constituti, quod in inuestigatione mediæ dignoscendi generalis attendi nequit.

§. XXXVII.

An *spiritualitatis* consideratio causam ecclesiasticam faciat, quod nonnullis¹ placet, quaeri posset. Enimvero cum illa soli substantiae fidei et sacramentorum conueniat, summa potestas vero in hanc non operetur, sed tantum conseruationis eius curam gerat, consequens est, ipsam vt inter fundamenta causarum ecclesiasticarum numeremus, nulla necessitas cogit. *Peccati* tamen respectus eatenus cognitioni ecclesiasticae locum facere poterit, quatenus id in violatione diuinæ veritatis et recti vsus sacramentorum consistit, vel disciplinam laedit. Promiscue enim omnia delicta, etiam communia, foro ecclesiastico asserere velle, nimis temerarium esset et iniquum, etiamsi inficias non eam, lege effici posse, vt delicta etiam communia ecclesiasticis cen-

verborum fallacias hoc credere fecerunt plurimos simplices Christi fideles. MARSHII Patauini est conclusio XIX. P. III. c. 2. defensoris Pacis: matrimonia humana lege prohibita solius ad legislatoris, vel ipsius PRINCIPANTIS, auctoritatem pertinere.

1) WEBER *de iure et ratione Consistoriorum* c. XXVII.

cenfuris, falua tamen magistratuum ciuiliu iurisdictione, ad maiorem difciplinæ firmitatem concilian-
dam, fubiiciantur.

§. XXXVIII.

Ex dictis uero facile colligitur, caufas *miserabilium personarum*¹ *testamentorum* et *legatorum*, etiam *piis caufis*² relictorum, ad ecclesiastica negotia referri non poffe. Illarum fubductione praeterea ciuilis iudex iniqua fufpicionem oneraretur, qua nemo absque fufficientibus indiciis est grauandus. In Testamentis et legatis id quoque confiderandum, plurimum intereffe inter actionem et rem administrationi fubiectam; et in priori cafu Ecclefiam non meliori iure, ac quemuis alium, gaudere poffe, qui forum personae debitoris aut rei fequi tenetur. In praestationibus parochianorum et dotalium idem afferendum foret, nifi id in prima ordinatione Parochiae probabiliter actum uideretur, ut quae ad huius constitutionem et conseruationem neceffaria funt, fub vno iudice continerentur³. In *iuramentis* uero ab omni iure alienum est, quod

K 3

actus

- 1) Concilium MATISCONESE a. 588. c. XII. quid autem SCRIPTURA DIVINA de VIDVIS ET PVPILLIS praecipiat, nobis clam non est; IDEOQUE (agnofcis fructum regulae Schilterianae primae, modo reiectae,) quia prouifioni noftrae, Deo auctore, CAUSAE PRINCIPALITER VIDVARVM ET PVPILLORVM SVNT COMMISSAE, decernimus etc. Iniquitatem ufurpationis agnouit ipse INNOCENTIVS III. c. II. X. de foro comp. Conf. SCHILT. de L. E. G. L. I. c. 5. §. 2.
- 2) Vid. c. 16. et 18. X. de testam. occasio arrepta ex l. 28. C. de Episc. et Clev. et Nou. CXXXI. c. II. Caufa testamentorum apud Gallos hodie est fecularis. ESPEN. P. II. t. 2. c. 2. §. 15.
- 3) Conf. ZIEGL. de dote Ecclesiae c. XII. §. 34. et 35.

actus principalis ex mera accessione forum debeat mutare. Sed de his, quae iurisdictioni ecclesiasticae perperam tribuuntur, agendi latior campus in dissertatione II. patebit.

§. XXXIX.

Interim dantur nonnulla negotia, quae licet ex sua natura ecclesiasticis non queant accenferi, mouere tamen ex circumstantiis concomitantibus summam potestatem possunt, vt ea Iudicio Ecclesiastico addicat: in quibus principem locum tenere crediderim vniuersim *actiones in personas et familiam ministrorum Ecclesiarum ac Scholarum*, et cognitionem *matrimoniorum et diuortiorum*. Vtut enim fauori illorum non daretur, quamuis et is merito attendatur, vt eiusmodi priuilegio muniantur, magna tamen vtilitas subest, si, quorum mores et vitam omnem perspectos habere ecclesiasticae rei interest, in eo iudicio, cui inspectio incumbit, conueniantur. De famulatio, cum ratio ista cesset, aliter sentiendum existimo. Vt vero et causae *matrimoniorum et diuortiorum* eidem foro mancipentur, id suadere arbitror, quod ingens illarum copia quotidie succrescat, eaeque cum primis iudices prudentes et iuris diuini humanique callentissimos desiderent, vt proinde, quae aliis negotiorum forensium generibus peculiare forum dedit, ratio, in illis minime deficiat. Neque causetur quispiam, cedere haec in detrimentum patrimonialis, quam vocant, iurisdictionis, cum nihil hic auellatur, quod ante cum hac cohaeserit. Satis enim constat, ante repurgata sacra vtramque cognitionem ab Episcopis aut eorum officialibus occupatam fuisse, post ea vero ad summam potestatem, velut

velut originem iurisdictionis, postliminio rediisse; vt ideo arbitrio illius relinquendum sit, cui eam velit deferre.

§. XL.

At inutilem haud iniuria quis arbitretur omnem hanc de constitutione ecclesiasticarum causarum inquisitionem. Cum enim, restitutis sacris, aemulatio, quae ante regnabat inter ecclesiasticam et secularem iurisdictionem, sit sublata, et illa non minus quam haec a summa in Ciuitate potestate pendeat, parum quidem refert, limites earum nosse; quod satis ad rem fit, Imperanti placuisse, hoc vel illud causarum genus Ecclesiastico iudicio mancipasse. Equidem ingenue fateor, liberæ prorsus in Imperante voluntatis esse, ecclesiasticas iunctim cum aliis, an seorsum a reliquis tractari malit; quod, ut ante dictum, ius sacrorum, unde operationes omnes in Ecclesiam emanant, in complexu sit iurium maiestaticorum, ac iccirco in complexu cum reliquis etiam possit exerceri et administrari. Principium enim petunt, quae a nonnullis pro necessitate separati iudicii argumenta afferuntur, quibus dudum ab aliis fuit satisfactum¹. Do et hoc, Principem in constitutione iudicii Ecclesiastici censui causarum non sic adstrictum esse, vt eundem minuere vel augere non possit; id tamen dissimulandum non est, quod, cum omnia praeuidere et sigillatim exprimere humanam industriam fere superet, vtile, imo necessarium

1) Vid. HVLSEMANNVN *in breu. theol. c. XIX. n. 19.*
 CARPZOV. *iur. Eccl. L. I. t. 1. d. 10. n. 14.* WEBER. *c. XLVII.*
 quibus respondit DN. BOEHMER. *iur. Eccl. L. I. t. 28. §. 18. seq.*
 Conf. BRVNEM. *de iur. eccl. L. III. c. 1. §. 3.*

rium fit, legem figere, quam in non expressis et dubiis sequaris. Nam et inter ecclesiasticum et civilem magistratum aliquando tam anceps esse poterit finium regundorum iudicium, vt ex formula concessionis sola terminari nequeat, nisi ad naturam ipsam ecclesiasticarum causarum recurratur, atque ex hac mens concedentis suppleatur.

§. XLI.

Cum vero liberum sit Imperanti, an ecclesiasticas causas iunctim cum secularibus, quod alicubi¹ hodieque fieri certum est, tractari, an easdem separari, et singula genera seorsum expediri velit, ad *separationem* et *tractationem* ipsam, quarum vtraque itidem plane arbitraria est, animum intendere conuenit. *Separatio* quidem bifariam fieri potest, vel *stricte*, quando utriusque generis causarum, ecclesiasticarum et civilium, accurata indagazione instituta, haud plus minusue alterutri Iurisdictioni transcribitur, quam in doles causarum exposcit: vel *laxe*, si vel ecclesiasticis quaedam adiiciuntur, quae seculares sunt, vel his mancipantur, quae ad illas meliori iure erant referendae. Nihil enim interest summae potestatis, utra ratione hic agatur, quod separatio classes saltem constituat, non imperium mutet aut iurisdictionem. Deinde separatione quoque facta, *tractatio* non vno modo solet ordinari. Aliquando enim classe ecclesiasticarum disposita, harum ipsarummet fit diuisio, vt, quae eminentioris sunt potestatis², in quarum delectu arbitrium itidem vtramque paginam facit, in
ipfius

1) Vid. STRYKIVM ad BRVNNEM. L. III. c. 1. §. 2.

2) CARPZ. L. I. t. 1. d. 12. n. 17. quasdam, sunt enim multo plures, nominat.

ipfius Principis confiftorio, vel faltem a confiliariis delegatis peculiarem Senatam ecclefiafticum repraeſentantibus, dirigantur et decernantur, reliquae vero vel *Collegiis* vicibus Imperantis defungentibus, quae *Confiftoria*³ appellamus, vel *ſubditis* etiam concedantur. Oritur inde diſtinctio cauſarum ecclefiafticarum in cauſas *reſeruatas*, quae perperam ab aliquibus ad normam epifcopalium reſeruatorum exiguntur, et *confiſtoriales*, quarum limites a formula inſtructionis, vel ſi ambiguitas ſe exerat, ex interpretatione authentica dependent. Quoties autem facta eſt ſegregatio cauſarum, liberae quidem electionis eſt, per quos tractatio earum inſtituatur, quod ſolam intelligentiam rerum et probitatem ſpectare neceſſe ſit, ipſa tamen negotiorum indoles conſilium ſuggerit ſummis imperantibus, vt hic ratio ſimul habeatur Theologorum, doctrina, pietate et experientia praeſtantium⁴: quod ſi fiat, Synodorum etiam neceſſitas ſubleuari poteſt. Apparet autem ex allatis, iurisdictionem Confiftoriorum *vicariam* quidem et *ſubordinatam*, eaque propter Principem ipſi non ſubiacere, quod inconſulte quidam prodidere, et ad illum liberam patere prouocationem, *ordinariam* tamen eſſe, quatenus, ordine a legiſlatoria poteſtate in perpetuum conſtituto, in cauſis ſuae cognitioni ſubiectis eam libere exercent⁵. Idem porro qui delegauit, ordinem quoque procedendi praefcribit, qui vbi peculiariter non eſt definitus, regulas communes iudiciarias ſequitur.

L

§. XLII.

- 3) Gloriam inuentionis in eis condendis Saxoniae noſtrae tribuit
MEVIVS P. III. Dec. 415.
4) GROT. c. VI. §. 2. Dn. BOEHM. L. I. c. 28. §. 30. Dn. PFAFF.
O. I. E. c. IV. art. 2. p. 204.
5) Dn. BOEHM. in diff. de Iure Epifcopali Princ. Euang. c. III.
§. 7.

§. XLII.

Quae *subditis* cum perpetuo iure habendi, (de Commissariis enim non loquor,) rerum ecclesiasticarum tractatio conceditur, duplicis fere generis conspicitur. Aut enim fit *figillatim*, concessione vnus vel alterius speciei, verbi causa, vt liceat Patrono vel Magistratui Ministros Ecclesiae Scholaeque ex causa legibus approbata destituere¹; vel *in complexu*, cum potestate iudicium ecclesiasticum exercendi. Hanc non venire sub appellatione *omnimodae Iurisdictionis*² ab aliis pridem est obseruatum; sed de illa, si quis inuestitus sit *mit denen geistlichen und weltlichen Gerichten*, non conueniunt interpretum sententiae³. Qui ius Patronatus innui volunt, ea difficultate premuntur, quod electio cum iurisdictione nihil habeat commune; atque idcirco potius quid intelligi oporteat: contra illis, qui iurisdictionem ecclesiasticam concessam malunt, illud se obiicit, quod de portione notabili τὸ κοινὸν circa sacra quaestio sit, quam auelli natura summae potestatis non patiatur. Omitto alia, quae minus firmitatis habent. Si quid video, agitur hic, non de communicatione partis alicuius iurium maiestatis integrantis, cuius singulos participes fieri, indoles imperii resistit, sed portunculae tantum illius, et talis quidem, quae iurisdictionis est, non imperii, subordinata quoque, quam fieri posse, supra est demonstratum⁴. Copia igitur iudicii ecclesiastici per inuestituram vel alio titulo facta, eo non iniuria comprehenduntur, quae iurisdictionis ordi-

1) STRYK. *ad BRVNNEM. L. II. c. 8. §. 30.*

2) CARPZ. *L. I. d. 3. n. 6. 7.* HORN. *Iur. Feud. c. VII. §. 12.*

3) Contra celeberrimos fori nostri ICTOS BERGERVM et HORNIVM affirmantem sententiam defendit Dn. BOEHM. *L. I. tit. 28. §. 28.*

4) §. IV. *axiom. 4. sequ.*

dinariae sunt in personas et res ecclesiasticas, falua tamen vtique imperantis maiestate.

§. XLIII.

In concessione tacita, quae in *praescriptione* cernitur, maior dubitatio occurrit: nam et quae praescriptibilia sint, et quae praescriptio idonea sit, quaeri potest. Ad praescriptibilia, quando subditus, iurium maiestaticorum incapax, acquirit, procul dubio ea saltem referentur, quae iurisdictionis sunt ordinariae in personas et res ecclesiasticas, non quae eminentioris potestatis, siue Imperii habentur. Vt enim leges ecclesiasticas ferat subditus, vt dioeceses et parochias definiat, cultum liturgicum ordinet, dies festos et ieiunia indicat, synodos cogat, vix erit tolerandum. Ad praescriptionem ipsam quod attinet, immemoriam sufficere existimo. Etsi enim certum sit, eam iuris constituti esse, quo legislator, cum subditis, non sibi legem promulget, nisi legibus a se latis vel receptis sponte se subiecerit, non tenetur, tempus etiam, vt eleganter GROTIUS¹, suapte natura vim nullam effectricem habeat; impossibile tamen est, vt intra tot annorum decursum ad principem nulla rei scientia peruaferit, cuius patientia instar consensus reputatur; vt proinde praescriptioni immemoriam altera, quae gentium iure introducta est, inesse censeari possit. Caeterum illa admissa istud dubium non erit, teneri principem vi legis praepositionis, ex scientia et patientia illorum, quos rebus agendis praefecit. Deinde et ea solummodo praescribentur, quae possidentur, ideoque non complexus iurisdictionis, sed tantum partes possessae.

L 2

§. XLIV.

1) *de I. B. et P. L. II. c. 4. §. 1. Conf. l. 44. §. 2. π. de O. et A. et l. 55. de legat. 1.*

§. XLIV.

Separationem & tractationem causarum ecclesiasticarum comitantur *leges et conuentiones*. In *legibus* illud videndum, an ab absoluto imperio, an simul a populi consensu pendeant. Priori enim casu mutabilitatem ex potestate legislatoria, cui integrum est eas figere et refigere, retinent: posteriori autem in vim pacti^r valent, a quo, nisi vtriusque voluntate, recedere nefas ducitur. Eadem ratio est illarum, quae promissionem continent, quam facta acceptatione reuocari non posse inuitis, quorum interest, iuris naturalis ratio postulat. *Conuentiones* duplicis generis sunt, aut enim inter ipsos Imperantes de alterutrius aut vtriusque partis subditis, intuitu iurisdictionis ecclesiasticae modique causas eo pertinentes tractandi, aut inter imperantem et subditos ineuntur. Illis, cum sola iuris gentium simplicitate regantur, subditis ius quaeri, citra controuersiam est: vtrasque vero religio pacti sanctas reddit et inuiolabiles.

1) Conf. GROT. L. II. c. 20. §. 24.

Nota: fol. 19. §. VII. lin 14. post verba: *particularium primi generis*, inferendum: *priuatarum*.

Coll. diss. A. 5, misc. 49